

Årsrapport 2022

NORGES
VEL
ANNO 1809
DET
KONGELIGE
SELSKAP

INNHold

■	INNLEGG FRA PRESES	03
■	VIRKSOMHETEN I NORGE	07
■	VIRKSOMHETEN INTERNASJONALT	23
■	NORGES VEL & GRÜNDERSKAP	43
■	GRÜNDERPRISEN	48
■	DETTE ER NORGES VEL	55
■	HØYDEPUNKTER FRA 2022	57
■	DIREKSJONEN	62
■	ÅRSBERETNING	63
■	ÅRSREGNSKAP	70
■	REVISORS BERETNING	87

**PRESES
HAR
ORDET**

Året da matsikkerhet og selvforsyning igjen ble aktuelt

Innledning av
Lars Fredrik Stuve,
preses.

2022 ble året da krig og usikkerhet igjen ble en del av den europeiske dagsordenen. Matsikkerhet og selvforsyning, to velkjente tema for Norges Vel, ble igjen høyaktuelle – og har preget året fra begynnelse til slutt.

Ukraina omtales ofte som «Europas kornkammer» på grunn av den fruktbare svartjorda, klimaet og sin store produksjon av ulike korn og oljevekster. Ukrainas jordbruksareal er på størrelse med Tyskland, Frankrike og Storbritannias samlede produktive jordbruksarealer. Det tilsvarer 40 ganger Norges jordbruksareal og utgjør en tredjedel av verdens mest fruktbare svartjord.

Vi kom ikke langt inn i 2022 før følgene av krigen ble åpenbare for de fleste. Økte priser på kunstgjødsel, diesel, korn og kraftfôr kom raskt, og kombinert med økte energipriser spredte kostnadsøkningene seg raskt til andre matvarer også. Dette aktualiserte diskusjonene rundt matsikkerhet og selvforsyning også i Norge.

Da Norges Vel ble stiftet i 1809 var dette nettopp med bakgrunn i Napoleonskrigens handelsblokade og manglende selvforsyning i Norge. Temaet har med andre ord fulgt organisasjonen siden starten. At Norges Vel fortsatt har en viktig rolle å spille på disse områdene fikk vi uomtvistelig bevist mot slutten av året, da regjeringen valgte å lansere sin nye strategi for matsikkerhet i utviklingspolitikken nettopp hos Norges Vel på Hellerud gård. Dette sier også noe om den posisjonen Norges Vel har opparbeidet seg innen internasjonalt utviklingsarbeid, der arbeidet med næringsutvikling, samvirkeorganisering og matsikkerhet står sentralt. Og det er akkurat det verden etterspør nå.

Norges Vel arbeider med disse temaene i et bredt perspektiv. De siste årene har organisasjonen bygget opp en betydelig kompetanse på fornybar energi i landbruket. For oss, som lenge har hatt et sterkt engasjement og sterk tro på dette som et nytt satsningsområde for landbruket, er det gledelig å se at interessen nærmest har eksplodert

gjennom det siste året. Over 400 bønder har i løpet av 2022 deltatt på kurs i regi av Norges Vel, og organisasjonen er nå involvert i flere spennende prosjekter rundt fornybar energi. Det går mye i solceller, og i løpet av 2022 kom det også solceller på taket på vår egen Hellerud gård.

Etter salget av Øverland gård har både direksjonen og administrasjonen nå fullt fokus på videreutviklingen av Hellerud gård, Norges Vels hovedkvarter som er en av de største gårdene i Lillestrøm kommune. Etter noen år med ordinær drift er landbruksjorda nå i ferd med å bli en stadig mer sentral del av organisasjonens prosjektarbeid igjen. Jordhelse, jordkvalitet og karbonlagring er noen av stikkordene for denne satsningen. Det er også besluttet at eiendomsmassen skal videreutvikles i en enda tydeligere retning mot jordbruk og matproduksjon.

2022 ble et utfordrende år for mange. I all beskjedenhet synes jeg Norges Vel har klart å gjøre mange av utfordringene om til spennende muligheter. Vi er en tidsaktuell organisasjon med mye kompetanse, engasjement og kraft til å sette viktige utfordringer for vårt samfunn på dagsorden.

Norges Vel har mye å bidra med til et landbruk i hele landet med mange ulike utfordringer. Sånn sett var det svært skuffende at regjeringen valgte å redusere organisasjonsstøtten både til oss og mange andre viktige landbruksorganisasjoner over Landbruks- og matdepartementets budsjett. Vi håper at det er en beslutning som lar seg reversere.

At 2023 blir et nytt spennende år for Norges Vel og våre gjøremål er det ingen tvil om. At også dette året vil preges av saker som opptar Norges Vel er jeg overbevist om, og jeg gleder meg til å fortsette arbeidet sammen med administrasjonen og resten av direksjonen.

VIRKSOMHETEN I NORGE

Intervju med Kari Clausen, leder for utviklingsarbeidet i Norge.

Matproduksjon og næringsutvikling på norske ressurser

I året som gikk har krigen i Ukraina økt oppmerksomheten om matsikkerhet og selvforsyning. Nå står vi overfor flere store utfordringer som treffer oss samtidig.

Vi treffes av klimaendringer og miljøpåvirkninger, tap av biologisk mangfold og forringet kvalitet på både matjord og hav. Det er et politisk mål å øke norsk selvforsyning fra dagens 40 prosent.

I Norge får vi antagelig varmere somre og dermed mulighet for lengre vekstsesong. Men vi ser også tendenser til mer ekstremvær som kraftig regn og langvarig tørke, noe som byr på store utfordringer.

Arbeidet vårt med plantemangfold handler om å ta frem eldre sorter som har andre egenskaper og kan tåle disse klimaendringene bedre enn sortene vi har i dag. Vi utforsker også jordforbedringsmetoder som kan bidra til at det vi har av dyrkbar mark bedre kan tåle tørke og flom i fremtiden.

Innhøsting Mirakelhvete: Hellerud gård i Lillestrøm kommune er arena for flere av våre prosjekter innenfor landbruk og matproduksjon.

- Det blir veldig spennende å fortsette arbeidet med Hellerud gård som arena for våre prosjekter innenfor landbruk og matproduksjon. Hellerud gård ligger sentralt i Lillestrøm kommune nær Oslo, og da nærmer vi oss urbant landbruk. Dette er et område som blant annet innebærer å ta i bruk ny teknologi for matdyrking. Vi har fått et nytt prosjekt for å legge til rette for teknologibasert urbant landbruk, som for eksempel vertikal matproduksjon, samt bidra til å øke kompetansen hos næringsaktørene på dette feltet.

Plantemangfold med knoppskyting

- Å sikre plantemangfold på norske ressurser er en forsikring om mat i fremtiden og en viktig del av arbeidet med fremtidens matproduksjon. Innen dette området har vi fått mange knoppskytinger i 2022, både innen jordhelse og nye vekster i tillegg til de vi har i dag, sier Kari.

Vi ønsker å bidra til målet om å øke norsk matproduksjon og dermed minske importen av grønnsaker. Kanskje kan eldre norske potetsorter også bli en del av Norsk bruksgenbank gjennom oppformering av eldre sorter? Norges Vel har også fått et prosjekt med bokhvete, noe som nesten utelukkende importeres til i Norge i dag.

Kari forteller at arbeidet med bygg til norsk malt for ølproduksjon fortsetter, med to nye prosjekter i denne verdikjeden. Her skal det skapes et større mangfold av gamle byggsorter og vi skal finne de beste sortene til maltingsprosessen.

Arbeidet med bygg til norsk malt for ølproduksjon skal bidra til et større mangfold av gamle byggsorter og å finne de beste sortene til maltingsprosessen.

- Vi fortsetter arbeidet med nye vekster, for oss vil det si at vi tar i bruk eldre, norske sorter som nå ligger bevarert i den nordiske genbanken og vurderer om de kan ha et markedspotensial. Dette kan også være sorter som med klimaendringene kan dyrkes høyere til fjells og lar oss ta i bruk større arealer i Norge til matproduksjon til mennesker.

Et nasjonalt senter for fjellandbruket

- I året som gikk har vi arbeidet mye med etableringen av et nasjonalt senter for fjellandbruket, og det var gledelig at senteret endelig oppnådde finansiering over statsbudsjettet. Det viser at også politikerne våre anser at fjellandbruket er en viktig del av norsk matproduksjon, sier Kari.

I tre år har Norges Vel fulgt og delt Erling Tingstad og Hanne Østgaard Tingstad sine erfaringer med lokal fornybarproduksjon og energilagring på setra deres i Østerdalen.

Hele 20 prosent av Norges aktive gårdsbruk ligger i fjellkommuner. Fjellregionen strekker seg over mer enn 70 kommuner og 4 fylker og utviklingen i fjellandbruket framstår som fragmentert og lite enhetlig. Senteret som Norges Vel er med på å stifte er derfor svært viktig både for å samle og styrke fjellandbruket, og dermed bidra til å sikre fortsatt landbruk, sysselsetting og bosetting i fjellregionen.

VIRKSOMHETEN I NORGE

- Etableringsprosessen går videre i året som kommer og vi ser for oss en fremtidig rolle der vi kan bidra med å utvikle kunnskap til beste for fjellandbruket. Et eksempel på slik kunnskapsutvikling er et prosjekt vi er i ferd med å avslutte knyttet til fossilfri seterdrift med solceller og batteri på Ustuvollen seter i Østerdalen.

Stor interesse for fornybar energi

Selv i vannkraftnasjonen Norge er fornybar energi viktig for fremtidens matproduksjon. Økende energipriser og klima-oppmerksomhet gjør at flere gårdbrukere får øynene opp for fornybar energi.

- Vi opplever en voldsom interesse for kursene og informasjonskveldene våre i fornybar energi som vi har gjennomført mange steder i landet. Til sammen har mer enn 400 bønder deltatt på kurs om solenergi og bioenergi i landbruket det seneste året, sier Kari.

Norges Vel har også fått videreført pilotprosjektet for batteriteknologi i kombinasjon med solenergi, og vil fremover også gjennomføre et prosjekt som skal samle erfaringer om solceller i andre land. Denne kunnskapen vil vi tilgjengeliggjøre for bruk i Norge.

Sirkulære verdikjeder og restråstoffer

- I arbeidet med fremtidens matproduksjon er vi spesielt opptatt av å utnytte restråstoffer som i dag blir til dyrefôr eller avfall. Sammen med Slow food Bergen ser vi nå på hvordan vi kan unngå at pir går til dyrefôr, men heller utvikle retter som forbrukeren vil betale for, sier Kari.

Pir er en liten makrell som i dag går rett i kverna og blir til dyrefôr. Mange sier den smaker bedre enn den større makrellen, så hvordan får vi den tilbake på tallerkenen?

”Økende energipriser og klima-oppmerksomhet gjør at flere gårdbrukere får øynene opp for fornybar energi”

Det er mange matvarer der restråstoffer kan videreforedles til nye, næringsrike produkter. Skjell kan males opp og brukes til dyrefôr, myse fra osteproduksjon kan brukes til øl og andre produkter, og hva med de næringsrike presskakene fra gulrotjuiceproduksjon?

- Det er mange områder hvor vi kan se på sirkulære løsninger. Innenfor landbruket arbeider vi også med sirkulærprosjekter som biorest til gjødsel og biokull til jordforbedring, sier Kari.

Klyngesamarbeid for tarenæringen

Klynger er en effektiv metode for å skape drivkraft for næringsutvikling, også for landets nye tarenæring. Gjennom Norwegian Seaweed Association (NSA) har vi samlet 70 partnere i klyngesamarbeidet Seaweed Cluster. Arbeidet er nå sikret med støtte fra Innovasjon Norge Nordland.

Norges Vel har tatt initiativ til og har i mange år arbeidet med å etablere dyrking av tare som en ny norsk kystnæring. I tillegg til å arbeide med den daglige driften, har Norges Vel nå også gått inn som aksjonær i NSA og får dermed en enda sterkere tilknytning til dette viktige nettverket.

Etablerertjenester og kurs

- Etablerertjenesten er et viktig område for oss i arbeidet med å bidra til næringsutvikling. I 2022 fikk vi fornyet tillit til å drive etablerertjenestene på Øvre Romerike og i Follo. I tillegg fikk vi avtale om å drifte etablerertjenesten på Nedre Romerike.

Vi er dermed sikret høy aktivitet innen kurs og rådgiving for gründere og andre som driver næringsvirksomhet også i årene som kommer. Etablerertjenesten har også driftet tiltak for å støtte det lokale næringslivet etter koronapandemien, både seminarer, kurs og andre tiltak.

I året som gikk hadde Norges Vel et kurs for innvandrere, slik vi også tidligere har hatt. Men denne gangen var det rettet mot landbruket som et utradisjonelt yrker for innvandrerkvinner. I 2023 blir det gjennomført nye tilsvarende kurs. En utfordring vi må løse er å knytte deltakerne nærmere en praksis eller utdanning innen landbruket.

Regenerativ turisme

Hvorfor arbeider Norges Vel med turisme kan du spørre, men mat er sterkt knyttet til opplevelser og ikke minst til å bevare og utvikle vår kulturarv.

- I året som gikk har vi arbeidet mye med turisme som ikke bare er bærekraftig, men som fornyer og forbedrer grunnlaget det baseres på. Det kan være opplevelsesturisme som å kombinere mat og opplevelser i naturen.

Mange gårdbrukere og matprodusenter kan skape ny næring på denne måten, sier Kari.

Craft Go, et nordisk interreg-prosjekt med Danmark og Sverige ble avsluttet i 2022 med spennende resultater blant deltakerne. Blant annet skal nå deler av Agder inn som et geografisk Håndlaget-område innen håndverk og lokal mat og drikke.

Håndlaget-bedriftene bidrar til næringsutvikling, arbeidsplasser og reiseliv gjennom bevaring og videreføring av norsk kulturarv.

**” Det var gledelig
at Nasjonalt senter
for fjellandbruket
endelig oppnådde
finansiering over
statsbudsjettet”**

Økende interesse for lokal mat og drikke.

Vil ha norsk korn til whisky og øl

Visste du at når du drikker norsk øl, er vannet stort sett den eneste norske råvaren involvert? Alt annet er importert. Dette vil Turi-Britt Kuepers gjøre noe med. Hun er prosjektleder for Norges Vels arbeid med å ta frem eldre norske og nordiske økologiske byggsorter til malting og ølbrygging.

Malt er spiret og tørket korn. Av ølentusiaster regnes maltet som ølets kropp og sjel, og er avgjørende for smaken

- Det er ingen vinprodusenter som ville finne på å importere druer. Det er jo nettopp jordsmonnet der de dyrkes som er med på å bestemme smaken på vinen, sier Turi-Britt.

Hun ønsker at flere produsenter skal få øynene opp for norskdyrket maltbygg med norsk eller nordisk kulturhistorisk opprinnelse. I dette arbeidet inngår dyrking og utvikling av norske og nordiske sorter til malting og ølbrygging. I tillegg kartlegges markedspotensialet for nye verdikjeder for drikkevarer basert på norsk malt av disse økologiske byggsortene.

Malt er ølets kropp og sjel

Malt er spiret og tørket korn, oftest bygg på grunn av byggets høye enzympotensiell, harde skall og høye innhold av stivelse. I prosessen dannes ulike enzymer, som vanligvis brukes til å bryte ned stivelsen til gjærbart sukker gjennom en prosess som kalles mesking. Malt brukes til å brygge øl og til enkelte typer brennevin som whisky.

Av ølentusiaster regnes maltet som ølets kropp og sjel, og er avgjørende for smak og identitet til den gyldne drikken. Øl med lokal identitet, historie og smak bør dermed ha råstoff med de samme karaktertrekkene, det betyr malt laget av norskdyrket bygg.

- Med økt fokus på lokale ingredienser, smaker og terroir, det vil si smaken av det lokale jordsmonnet og klimaet, er det mye som tilsier at maltet i norsk øl bør ha gode, lokale karakteristikk, sier Turi-Britt.

Turi-Britt og Mohammad undersøker utviklingen av kornet på testfeltet på Hellerud gård.

Kjersti Gravningen fra Malteriet med landbruksforvalter Erik A. Berger og prosjektleder Turi-Britt Kuepers fra Norges Vel.

Må bygge opp kompetansen på nytt

Norsk maltproduksjon ble lagt ned tidlig på 80-tallet, da den måtte gi tapt i konkurransen med importert malt som både hadde lavere priser og mer stabil kvalitet. Dermed forsvant også det meste av landets kompetanse på byggmalting. Gjennom dette prosjektet utvikles både lokale råvarer og kompetanse.

- Både i Norge og internasjonalt ser vi nå økende interesse for spesialiteter med lokal tilhørighet, identitet og historie. Spesielt

Kornet på testfeltet på Hellerud gård er klart for innhøsting.

mikro-, håndverks-, og gårdsbryggerier har arbeidet mye med produktutvikling med lokal tilknytning. Norsk byggproduksjon og malting kan dermed gi nye muligheter for verdiskaping på gårder som produserer korn, og det gir småskalabryggerier mulighet til å differensiere sine produkter i markedet, sier Turi-Britt.

Stor interesse for drikkevarer basert på norsk malt

- Det er en økende internasjonal trend å bruke eldre lokale sorter til øl og whisky. Innsiktsarbeidet vi har gjort viser at det er økende interesse for dette også i Norge. Når etterspørselen etter norsk malt blir større, må vi få flere bønder til å dyrke for oss, sier Turi-Britt.

Plantedyrking med lange tradisjoner

Norges Vel har en lang tradisjon med å fremme plantedyrking i norsk landbruk. Allerede på 1800-tallet introduserte vi nye sorter og arter for å øke norsk matvareproduksjon. I dag dyrker og tester vi norske og nordiske korn- og kultursorter som kan bidra til både matsikkerhet, nye næringsmuligheter og økt mangfold til forbrukerne.

Turi-Britt Kuepers er Norges Vels prosjektleder for eldre byggsorter til malting.

Malt-prøve hentes ut fra tørketanken hos Malteriet AS.

SAMARBEIDSPARTNERE

Arbeidet med norske og nordiske maltbyggsorter er støttet av Landbruksdirektoratet og Viken fylkeskommune. Norges Vel samarbeider blant annet med Malteriet, Norsk bruksgenbank, Økologisk Spesialkorn Skandinavia, og flere bryggerier og destillerier.

Flere vil ha fornybar energi i landbruket.

Har kurset over 400 i fornybar energi

Selv i vannkraftnasjonen Norge er fornybar energi viktig for fremtidens matproduksjon. Økende energipriser og klimaoppmerksomhet gjør at flere får øynene opp for fornybar energi i landbruket.

Det siste året har Norges Vels fornybar-rådgiver Tore Filbakk holdt kurs for mer enn 400 gårdbrukere landet rundt. Han vet hva de er mest opptatt av.

- Det de aller fleste spør om er lønnsomheten ved å satse på fornybar energi. Og så er mange teknisk interesserte i hvordan anleggene virker, sier Tore.

Han forteller at jevnt over er kunnskapen god blant bøndene som deltar på kursene. Her går Tore gjennom teknologien og økonomien i fornybaranlegg, og ser spesielt på hvilke faktorer som har betydning for lønnsomhet og driftsmetode.

Gir gode beslutningsgrunnlag

- Jeg vet om flere som har vært på våre kurs og bygd fornybaranlegg etterpå. Men noen deltakere har også sett at det ikke passet så godt for deres gårdsbruk som de først trodde.

Det er jo ikke et mål at alle skal bygge fornybar-anlegg. Og et av de viktigste målene med kursene vi holder, er nettopp å gi nøytrale råd som bidrar til et godt beslutningsgrunnlag for gårdbrukeren, sier Tore.

Tore holder kurs i både bioenergi og solenergi. Når strømprisene er høye er investeringer i fornybar energi mer lønnsomt, og denne lønnsomheten kan også styres hvis nasjonale og lokale rammevilkår legger til rette for det. Spesielt for biogass har lønnsomheten blitt bedre de siste årene grunnet bedre støtteordninger.

Finner vi gull i møkkakjelleren?

Husdyrgjødsel en av de største ressursene for produksjon av biogass. Men i dag utgjør biogassproduksjon på gårdsanlegg en svært liten andel av den totale biogassproduksjonen.

“Kursene våre gir gårdbrukerne godt grunnlag for å ta beslutningen om å investere i fornybar energi eller ikke”

Regjeringen hadde som mål at 30 prosent av husdyrgjødsel skulle gå til biogassproduksjon innen 2020. Ifølge Norsk Landbruksrådgiving (NLR) gikk bare en prosent av gjødsel til slik produksjon i 2021, så her har vi mye å gå på.

Høye energipriser og bedre tilskuddsordninger har nå økt lønnsomheten for å installere biogassanlegg på gården. I tillegg står en ny gjødsel forskrift på trappene, kan metan bli det neste energieventyret?

Biogassreaktorer: Her dannes gassen fra nedbryting av husdyrgjødsel og matavfall.

Mange gårdsbruk har store låvetak som egner seg for solceller til å produsere fornybar energi til eget forbruk. Bilde fra låvetaket til bonde Karl Henrik Laache.

Kjøler økonomien med sol

Landbruket har store takflater som passer godt for solenergi, og det er en økende andel gårdbrukere som etablerer slike anlegg.

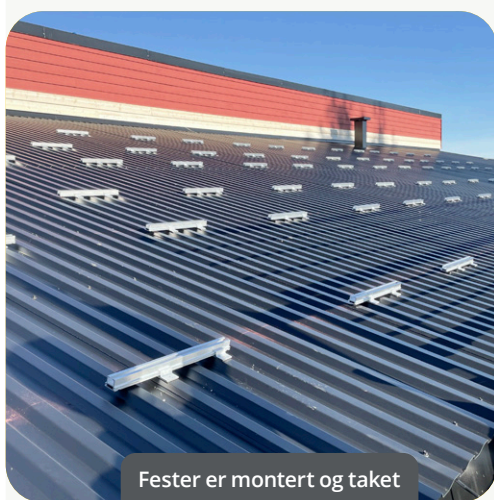
Norges bondelag har ambisjoner om at norsk landbruk skal bli fossilfritt innen 2030. Økt bruk av solenergi i landbruket kan bidra til å nå dette målet.

Solenergi er svært godt egnet i landbruket fordi mange har høyt energibehov nettopp i sommerhalvåret når produksjonen fra solenergianlegget er på det høyeste.

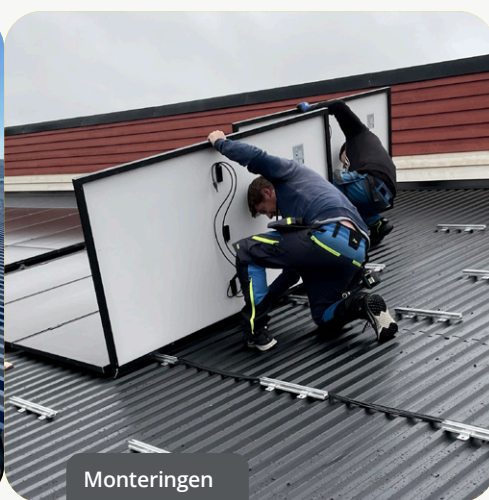
Som vi har sett det siste året, blir gårdbrukere ekstra sårbare for svingninger i kraftprisen, og det å bli delvis selvforsynt med bærekraftig energi kan gi bedre økonomisk forutsigbarhet. På sikt kan kanskje landbruket også bli en leverandør av miljøvennlig energi, som et tilleggsprodukt til matproduksjonen.

Tester ut solenergi på Hellerud

Også hos Norges Vel er vi nå i ferd med å prøve ut solenergi. Her fra monteringen av solcellepaneler på taket til hovedadministrasjonsbygget på Hellerud gård i Lillestrøm kommune høsten 2022.

Fester er montert og taket er klart for solceller.

Monteringen gjennomføres.

Solcelleanlegget på Hellerud er per i dag i drift.

FORDELER MED SOLENERGIANLEGG

- Landbruket har store takflater som egner seg for solceller.
- Solenergi er en fornybar ressurs og en miljø- og klimavennlig energikilde.
- Solcelleanlegg krever lite vedlikehold, og har ingen utslipp ved drift.
- Bedre kontroll over og reduserte strømkostnader.
- Mulighet for å selge overskuddsstrøm.

FORDELER MED BIOGASSANLEGG

- Biogass erstatter fossile energi-bærere og reduserer dermed CO₂-utslipp.
- Bruk av husdyrgjødsel i biogassproduksjonen kan redusere utslipp av metan- og lystgass knyttet til lagringen.
- Bedre og mer fornuftig bruk av husdyrgjødsel
- Redusert bruk av kunstgjødsel.
- Erstatter energi, og sparer strømpris, nettleie og avgifter.

VIRKSOMHETEN INTERNASJONALT

Intervju med Anita Sæbø, leder for utviklingsarbeidet internasjonalt.

Klimarobust landbruk og organisering av bønder

Arbeidet vårt med klimarobust landbruk og organisering av bønder er viktigere enn noen gang, sier Anita Sæbø som ble utenlandssjef i Norges Vel i året som gikk.

Både klimaendringene og krigen i Ukraina har virket sterkt inn på menneskene og prosjektene vi jobber med internasjonalt. Prisene har økt og tilgangen til innsatsfaktorer har minket.

Etter to år med pandemi og reiserestriksjoner så det ut til at 2022 endelig skulle bli et normalår for internasjonal avdeling.

Men etterdønningene av pandemien, krigen i Ukraina, energi- og klimakrise gjorde at vi ikke fikk det normalåret vi hadde håpet på.

En svak norsk krone kombinert med høyere priser gav avdelingen, og ikke minst partnerne våre ute, nye utfordringer.

- Utover året merkes det ekstremt godt for både oss og partnerne våre at prisene øker. Alle innsatsfaktorer fikk en helt annen kostnad enn det vi hadde budsjettet for.

I Mosambik var vi i gang med å bygge en fabrikk der stålet til konstruksjonen kostet dobbel så mye som vi hadde budsjettet for.

At ting ble dyrere var det ikke bare Norges Vel som erkjente og vi fikk i løpet av året kompensasjonspenger fra Norad for å kunne drive prosjektene mest mulig som planlagt, sier Anita.

Tilleggsmidler for å øke matproduksjonen

Økte priser gikk ikke bare ut over prosjektene til internasjonal avdeling, bøndene i prosjektene merket også konsekvensene. Økte drivstoff- og gjødselkostander gjorde at det ble dyrere for småskala-bøndene å produsere mat.

"Alle innsatsfaktorer fikk en helt annen kostnad enn det vi hadde budsjettet for."

- Tanzania er avhengig av å importere gjødsel fra Russland og Ukraina. Som et resultat av krigen i Ukraina opplevde de flere steder at prisen på gjødsel ble tredoblet. Dette har mye å si for en småskalaproducent som er avhengig av en god avling for både å kunne brødfø familien og ha en inntektskilde.

Dette førte til at mange bønder ikke lenger hadde råd til å investere i neste års matproduksjon og dermed forplanter utfordringene seg til nye innhøstinger. Dårligere avlinger som gir lite mat og liten inntekt, i kombinasjon med økte priser, gjør at matsikkerheten er truet.

Med en allerede økende matusikkerhet i verden og at det ble dyrere for småskalabøndene å produsere, fikk Norges Vel tilleggsmidler av Norad for å bidra til å øke matproduksjonen.

- Med en ny regjering så vi tidlig at det kom til å bli økt fokus på matsikkerhet i norsk utviklingspolitikk. Med en stadig mer usikker verdenssituasjon som påvirker det globale matsystemet og dermed matsikkerheten, bekrefter det bare at arbeidet vi gjør er mer aktuelt enn noensinne.

Ny strategi for matsikkerhet i utviklingspolitikken

I november var det fullt hus hos Norges Vel på Hellerud gård, da utviklingsminister Anne Beathe Tvinnereim lanserte Norges nye strategi for matsikkerhet i utviklingspolitikken. Norges Vel var tidlig invitert til å bidra i arbeidet med den nye strategien i samarbeid med sivilsamfunn, privat næringsliv og forskning.

- Det var en god prosess i arbeidet med den nye strategien, og resultatet er en god strategi som er helt i tråd med det vi jobber med. Strategiens fokus på småskalaprodusenter, lokale verdikjeder, klimatilpasning og organisering av bønder er veldig aktuelt og akkurat det vi løftet frem i arbeidet med strategien.

Norges Vel har arbeidet med samvirkeorganisering i landbruket i mer enn 170 år i Norge og 40 år internasjonalt. Vår erfaring med organisering av bønder var hovedgrunnen til at utviklingsministeren valgte nettopp Hellerud gård som sted for å lansere strategien.

I november lanserte utviklingsminister Anne Beathe Tvinneim Norges nye strategi for matsikkerhet i utviklingspolitikken på Norges Vels gård på Hellerud. Foto: Syver Zachariassen.

- Det er mange grunner til å støtte strategiens fokus på organisering av småskalaprodusenter, blant annet i samvirker. Ikke minst i det vi vet blir en tid hvor klimaendringene treffer raskere og mer brutalt enn tidligere, og hvor det å stå sammen i større enheter kan være det nærmeste mange småskalaprodusenter kommer en forsikring, sier hun.

Økende interesse for samvirkeorganisering

- Vi ser en økende interesse for samvirkeorganisering, både fra bøndene selv og partnere som vi jobber med. Samvirke som eierform slik vi har i Norge passer ikke inn i alle land, men hovedpoenget er at bøndene organiserer seg, og at selskapene er eid av bøndene selv.

Organisering av bønder er essensielt i tiden vi er i nå med økte priser, klimaendringer og større usikkerhet i verdensbildet.

Vi ser en økende interesse for samvirkeorganisering, både fra bønderne selv og partnere som vi jobber med. Her fra vårt risprosjekt i Tanzania.

I året som gikk styrket Norges Vel sin samvirkekompetanse og -kapasitet. Vår nye samvirkeekspert, Julie Nåvik Hval blir en viktig bidragsyter for å møte den store etterspørselen og aktualiteten til samvirke og bondeide selskaper.

- Bønderne ønsker å være organisert fordi de ser at det lønner seg å stå sammen og de kjenner at det er utfordrende å stå alene i møte med oppkjøpere. De fleste bønder ser at matproduksjonen nå innebærer større risiko enn tidligere, og med klimaendringer og økte priser har kriser blitt den nye normalen.

Bønderne ser derfor at det er ekstra viktig å stå sammen med andre bønder for å styrke sin posisjon.

Klimaendringer er reelle i prosjektene våre

Det er ingen hemmelighet at utviklingsland er de som står for minst av klimagassutslippene, men likevel er de som er mest påvirket og taper mest på grunn av klimaendringene.

- Jeg opplever at mennesker i Norge snakker om klimaendringer som noe abstrakt som kommer til å skje i fremtiden. Klimaendringer og deres konsekvenser er dessverre høyst aktuelt og ekstremt til stede i prosjektene våre allerede i dag. De oppleves på nært hold og skjer utrolig fort, og det må tas hensyn på en helt annen måte enn tidligere.

Klimaendringene oppleves ulikt i hvert prosjektland og de varierer mellom regioner i de ulike landene. I Tanzania har værmønsteret endret seg fra å ha forutsigbar regntid, til at noen områder opplever både tørke og flom i samme område i løpet av to måneder. Dette gjør at avlingene er mer utsatt for skadedyr, og flere bønder har hatt store utbrudd av skadedyr som ødelegger avlingene.

På Madagaskar og i Mosambik opplevde de i løpet av 2022 klimaendringer i form av syklon og flom. I begynnelsen av 2022 herjet syklonen Gombe i store deler av Mosambik. Syklonen førte til betydelige ødeleggelser av avlinger, og i Nampula ble mange cashewtrær ødelagt. Fra vår nyåpnede planteskole kunne vi heldigvis erstatte disse med stiklinger, men det vil ta fire til fem år før man kan høste cashewnøtter fra disse.

På Madagaskar hadde de i løpet av året flere sykloner og påfølgende flom. Dette gjorde det vanskelig for TDE å nå tilapia-oppdretterne i prosjektet, noe som gjør at høsting av fisken blir forsinket, og man fikk ekstrakostnader til fôr.

I begynnelsen av 2022 førte syklonen Gombe til betydelige ødeleggelser av avlinger i Mosambik, og i Nampula ble mange cashewtrær ødelagt.

Gode resultater til tross for utfordringer

Gode og etablerte partnerskap har gjort at prosjektene har levert gode resultater og i henhold til planen, på tross av et krevende år med klimaendringer og økte priser.

De gode resultatene viser også at våre fokusområder er høyst aktuelle, som for eksempel med at vi har fokus på et klimarobust landbruk hvor man klarer å tilpasse seg et endret klima.

- Vi ser også at småskalaprodusentene som er organisert i fellesskap står bedre rustet til å overkomme de nye utfordringene som treffer dem. Ikke minst ser vi viktigheten av å ha kunnskap om metoder for å dyrke mat under endrede klimaforhold, og innsatsfaktorer som klimarobuste såfrø.

Vi ser også at høyere priser på blant annet gjødsel, gjør at man tenker nytt om restråstoffer og hvordan disse kan utvikles og erstatte dyre importerte produkter.

Organisering av bønder og samvirke, matsikkerhet, klimarobust landbruk og lokale verdikjeder blir ikke mindre aktuelt i fremtiden, og dette er fokusområder som vi gleder oss til å jobbe enda mer med inn i 2023, i et nytt spennende prosjektår.

”Organisering av bønder og samvirke, matsikkerhet, klimarobust landbruk og lokale verdikjeder blir ikke mindre aktuelt i fremtiden”

Gir kvinner opplæring i klimasmart risproduksjon.

Coop støtter vårt arbeid med risproduksjon i Tanzania

Coop Solidaritetsfond gjør det mulig å bygge et større rislager der bøndene kan oppbevare risen til markedsprisene gir høyest mulig fortjeneste.

Sommeren 2022 inngikk Norges Vel et gledelig samarbeid med Coop Solidaritetsfond, der midler fra fondet støtter vårt arbeid for bærekraftig risproduksjon i Tanzania. Coop er også medlem i Norges Vel.

Coop Solidaritetsfond er et fond som har til formål å samle inn og forvalte pengemidler som skal nyttes til solidaritetsarbeid og kooperative tiltak i utviklingsland. Fondet samler inn penger gjennom panteautomatene i Coop sine butikker, og hittil har dette gitt en støtte på en million norske kroner til vårt risprosjekt i Tanzania.

Det siste året har støtten fra Coop Solidaritetsfond bidratt til at 280 småskalabønder har fått opplæring i klimasmart risproduksjon.

Klimasmart risproduksjon

Det siste året har støtten fra Coop Solidaritetsfond bidratt til at 280 småskalabønder har fått opplæring i klimasmart risproduksjon. I tillegg har 155 bønder som er medeiere i de bondeide selskapene, og ansatte, fått opplæring og veiledning i forretningsutvikling, slik at selskapene og bøndene har et godt grunnlag for en bærekraftig økonomisk vekst.

Vil nå kvinner i landbruket

Kvinner har en sentral rolle i landbruket og det har vært fokus på å nå kvinnelige bønder slik at de også får kunnskap om klimasmart risproduksjon og økonomisk planlegging.

I tillegg er støtte gitt til å bygge et større lager for å sikre at bøndene har tilgang til et sted å lagre risen de dyrker.

I stedet for at hver enkelt selger risen til tilfeldige oppkjøpere, kan småskalabøndene oppbevare risen i dette lageret.

Risen selges først når prisen i markedet øker, og bøndene får høyere fortjeneste for risen de produserer.

Utvikler cashew-sektoren i Mosambik.

Dyrker trær for en bedre fremtid

Lokalt ansatte ved planteskolen planter cashewnøtter som skal bli til stiklinger, og senere store cashewtrær hos lokale bønder. Damene har pyntet seg i tradisjonelle drakter i anledning den store dagen.

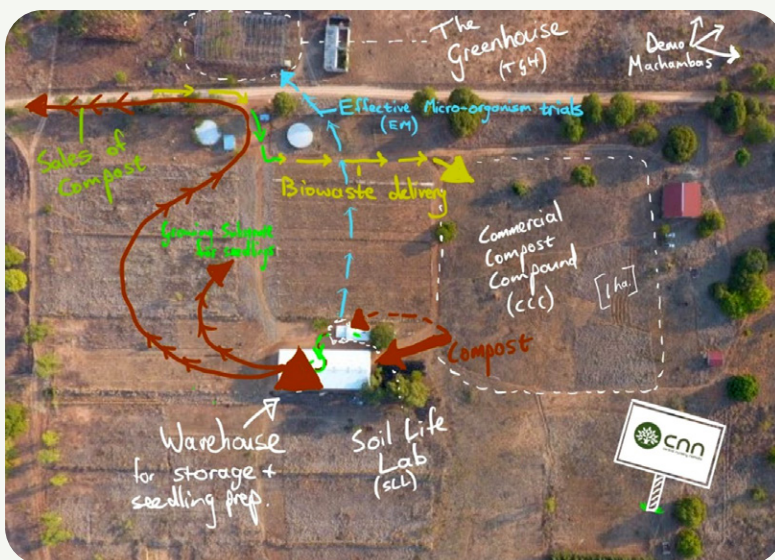
Planteskolen Central Nursery Namaita (CNN) i Mosambik ble nylig offisielt åpnet. Skolen skal produsere plantestiklinger av høy kvalitet, og lære bønder hvordan de kan dyrke både cashewtrær og mat på de samme arealene.

- Gjennom planteskolen ønsker vi å skape mer lønnsomhet for bøndene, og bidra til gårder som er både lønnsomme og motstandsdyktige mot klimaforandringer, sier Cornelius van Blerk, som er Norges Vels prosjektleder for planteskolen.

Etter lange forhandlinger med grunneier var det i november 2022 endelig klart for den offisielle åpningen, der også Norad, vår langsiktige partner var til stede. Planteskolen ble åpnet med seremoni ledet av lokale religiøse ledere, symbolsk planting av trær og en omvisning for lokale partnere og folk fra lokalsamfunnet som ser frem til økt aktivitet og flere nye arbeidsplasser i bygda si.

Planteskolen skal bli lokaleid, og skal organiseres med kooperativeide planteskoler og desentraliserte mikroplanteskoler eid av lokale entreprenører.

Planteskolen er et av resultatene fra Norges Vels langsiktige arbeid med å utvikle Cashew-sektoren i Mosambik.

Planteskolen ligger midt i Mosambiks viktigste region for cashew. Denne oversikten viser området med aktiviteter for drift og undervisning.

Et nøtteeventyr

Mosambik har alltid vært kjent for høy kvalitet på cashewnøtter, men produserer i dag kun to til tre prosent av verdens cashew.

Cashew vokser på store trær med paprikalignende epler som har en stor nøtt på undersiden av frukten

- Med tanke på at cashew var en stor industri i landet på 70-tallet, så vi i Norges Vel store muligheter for å gjenoppbygge denne tidligere så viktige sektoren i landet. Ved å bidra til et tettere samarbeid med alle som deltar i verdikjeden fra bonde til bord skaper vi både arbeidsplasser og økte inntekter, sier Karsten Gjeffe som er Norges Vels prosjektleder for cashew-satsingen i Mosambik.

Norges Vels store nøtteeventyr startet for 10 år siden da vi inngikk et samarbeid med Den Lille Nøttefabrikken (Brynild AS). Vi ville se hvordan vi sammen kunne bidra til at mosambikiske bønder produserer mer og eksportere ferdig prosesserte nøtter av høy kvalitet.

I starten samarbeidet vi med en lokal organisasjon som fant frem til 10-15 entreprenører som ville starte lokale planteskoler for å selge cashewtrær i sitt lokalsamfunn.

Myndighetene skiftet kurs

Tidligere delte myndighetene ut tilnærmet gratis stiklinger fra sine egne store planteskoler. For 6-7 år siden ble det klart at det statlige cashew instituttet ønsket å avslutte subsidiene og at privat sektor skulle ta større ansvar i produksjon og distribusjon av trær.

- Mange av Norges Vels venner vet allerede at cashew vokser på store trær med paprikalignende epler som har en stor nøtt på undersiden av frukten, sier Karsten.

Kjøpte en stor planteskole

Norges Vels første erfaring med små planteskoler ga gode resultater lokalt, så vi arbeidet videre med mindre planteskoler som produserer fra 3 000 til 8 000 planter. På denne tiden ble vi oppmerksomme på en stor planteskole eid av et privat norsk selskap.

Deres aktivitet var nedadgående og vi forhandlet med selskapet som eide 340 mål med land ved siden av en innsjø for vanning. Dette var en meget god plassering midt i landets viktigste region for cashew. Etter fire år med samtaler og forhandlinger overtok vi driften av planteskolen i oktober 2021.

Bidrar til inntekter, matsikkerhet og helse

Det første året klarte vi å produsere 120 000 trær med hovedvekt på cashew. For å sikre at bøndene har tilgang på andre typer trær, ble det også produsert sitrus, moringa, papaya, mango og en del andre gode trær som bidrar positivt til folks matsikkerhet og helse.

I tillegg til selve planteskolen skal vi også være et sted for læring. Vår oppgave er å finne frem til måter å produsere gode trær, men også se på hvordan bøndene kan organisere seg bedre ved å dyrke nøtter og mat på de samme arealene.

Fire modellgårder gir læring og ny kunnskap

- Tradisjonelt har trær og matproduksjon i liten grad vært i symbiose. Med økt kunnskap om dagens dyrkingsmodeller ser vi at det er et potensiale for økt matproduksjon sammen med cashew og andre trær, uten at det går ut over volumet av cashew som er viktig for folks inntekter.

Derfor settes det opp fire forskjellige modellgårder på området som skal gi læring og ny kunnskap som eiere av planteskoler kan dele i fremtiden, sier Cornelius.

Karsten Gjefle fra Norges Vel og daglig leder for CNN, Rui Matos forklarer bakgrunnen for investeringene i planteskolen.

Det er ofte kvinnene sitt ansvar å ta seg av cashew-trærne og avlingene. Cashew er for mange en viktig tilleggsnæring til det vanlige landbruket.

Mer klimavennlige og effektive produksjonsmetoder for ris

Overgangen fra selvbergning til kommersielt jordbruk

Gjennom Norges Vels risprosjekt i Tanzania har Elinesi Mpyanga fått opplæring i mer klimavennlige og effektive produksjonsmetoder for ris.

COMRICE-prosjektet har som mål å bedre inntekten til risbøndene gjennom samarbeid og organisering slik at småprodusenter av ris får økt markedsrett og økt fortjeneste.

Elinesi Mpyanga (54) er en av bøndene i Norges Vel sitt COMRICE-prosjekt i Tanzania. Som både medeier og styremedlem i et av de to bondeide selskapene vi støtter er Elinesi blitt en foregangskvinne i området hun bor i.

Elinesi hadde vært risprodusent i mange år, men det var ikke før hun og hennes medbønder etablerte selskapet MTC at hun så effekten av det å være organisert. Hun ble tidlig styreleder i en bondegruppe som gjennom COMRICE-prosjektet fikk opplæring i Good Agricultural Practices (GAP).

Nye dyrkingsmetoder øker produktiviteten

En av praksisene de fikk opplæring i var System of Rice Intensification (SRI), en produksjonsmetode som øker produktiviteten og er klimasmart da den blant annet reduserer nødvendig mengde vann som trengs for risproduksjon. Elinesi brukte metodene hun lærte i bondegruppen, og implementerte praksisen på sin egen gård.

Dette gjorde henne til en foregangskvinne i distriktet da hun ved hjelp av de klimasmarte praksisene økte produksjonen sin fra 12 til 24 sekker med ris per dekar.

- Jeg kjenner utfordringene, belønningene og fordelene. Arbeidet startet ved en tilfeldighet da jeg ble invitert til opplæring i klimasmart landbruk som ikke krever like mye vann.

Jeg har sett fordelene sammenlignet med tidligere. Jeg pleide å dyrke et større areal der jeg hadde behov for mye vann, noe som ikke var lønnsomt. Med SRI-teknikker samt bruk av færre frø og mindre vann, tjener jeg betydelig mer penger, sier Elinesi.

Sertifisert frøbonde og offisiell distributør

For å ta i bruk GAP i risproduksjonen er bøndene avhengige av å bruke kvalitetsfrø som er bedre egnet for tørke, men det er dessverre ikke enkelt å få tak i. Lokale frø er fortsatt mest brukt i området, og det er store utfordringer med at det produseres for lite kvalitetsfrø samt distribusjon av frøene til bøndene. Økt produksjon for å gjøre kvalitetsfrø tilgjengelig og rimelige for småskalabønder var hovedmålet da bønder i COMRICE-prosjektet ble valgt ut til å bli sertifiserte frøprodusenter.

Elinesi i ett av de tre butikkutsalgene for landbruks-produkter som hun har etablert med overskuddet fra risproduksjonen.

Elinesi er sertifisert som kvalitetserklært frøprodusent gjennom TOSCI som gjør at hun kan selge frøene til naboer og andre bønder i distriktet. TOSCI er det nasjonale organet med ansvar for sertifisering av kvalitetsfrø som er produsert eller importert til landet. TOSCI skal med dette beskytte bønder mot falske eller frø med lav kvalitet. I sesongen 2021/2022 solgte Elinesi alle frøene hun produserte til nabobønder som da dro nytte av tilgang til frø med en høyere kvalitet enn det de vanligvis bruker, noe som igjen øker produktiviteten i den kommende sesongen.

For å kvalifisere seg som frøprodusent måtte Elinesi lære seg hvilke protokoller og krav som gjaldt for planting og innhøsting av kvalitetsfrøene. Elinesi fikk gjennom COMRICE-prosjektet nødvendig opplæring og støtte som hun trengte for å få sertifiseringen.

Opplæringen går ut på at frøprodusentene bruker riktig metode for planting og innhøsting slik at kvaliteten og egenskapene til frøene ikke går tapt i produksjonen. Dette blir gjort for at frøene fortsatt skal ha egenskapene som gir større avlinger.

Reinvesterer overskuddet

- Akkurat nå kan jeg dyrke ris som jeg bruker til mat, og fortsatt ha mer ris som jeg kan selge.

Jeg produserer nå mat til hele familien min og resten selger jeg så jeg har en inntekt. På toppen av det er jeg en sertifisert QDS frøprodusent. Jeg dyrker og selger risfrø til fordel for samfunnet rundt, sier Elinesi.

Som både medeier og styremedlem i et bondeeid selskap er Elinesi blitt en foregangskvinne i området hun bor i. Her er hun sammen med sin datter.

Elinesi i sitt rislager i Mbarali Mbeya i Tanzania.

Elinesi har også reinvestert overskuddet i andre forretningsaktiviteter. Hun har bygget tre butikkutsalg og selger landbruksprodukter som plantevernmidler, gjødsel og plantenæring. I tillegg deler hun erfaringene med andre bønder og bidrar med sin kunnskap inn i styret til den bondeide bedriften hun er medeier i.

- Nå kan mine medbønder enkelt få tilgang til gjødsel og andre innsatsfaktorer. For meg er dette en veldig stor prestasjon, sier Elinesi.

NORGES VEL & GRÜNDERSKAP

Medlem som brenner for biologisk plantevern:

Nå må vi sette opp farten!

Silje Stenstad Nilsen er gründermedlem i Norges Vel, og hun er gründer og grønn leder i Biologisk AS. Hun spiller på lag med naturen og hjelper gartnere med å bytte ut kjemikalier med biologisk plantevern.

Silje har fokus på biologisk plantevern og løsninger som naturen har laget selv.

Inni dette "gulleget" som er en død lus, ligger en snylteveps som snart kommer ut og spiser bladlus.

Marihøna er kanskje det vakreste av nyttedyrene, og hun elsker bladlus.

Visste du at opptil 40 prosent av svinnet i verdens matproduksjon er på grunn av sopp og skadedyr? Derfor bruker mange kjemisk plantevern som er ødeleggende både for jord, planter, dyr og mennesker.

- EU har som mål å redusere bruk av gift i plantevernmidler med 50 prosent innen 2030. Om målet skal nås må vi sette opp farten, for det er ikke lenge til. Heldigvis blir flere oppmerksomme på biologisk plantevern, sier Silje Stenstad Nilsen.

Brenner for biologisk plantevern

- Det vi gjør, er basert på naturlige råvarer, og det skal være logisk å velge dette fremfor kjemikalier. Det er derfor vi heter Biologisk, sier Silje Stenstad Nilsen.

- Gjennom Biologisk hjelper jeg gartnere med å få friske planter ved hjelp av biologisk plantevern. Et slikt plantevern kjennetegnes av at det ikke er skadelig for planter, mennesker, dyr eller jord.

Det finnes mange typer biologisk plantevern, men jeg jobber spesifikt med nyttedyr som er makroorganismer.

Nyttedyrene kommer i forskjellige forpakninger. Legg merke til at det er 50.000 dyr i denne lille flasken.

I veksthusene dyrkes det i kontrollerte omgivelser med få skadedyr, men om de ikke holdes i sjakk blir det skader og usalgbare planter. Sprøytamidler er en vanlig måte å bekjempe skadedyrene på.

- Fremover må det bli mer oppmerksomhet på biologisk plantevern. Jeg brenner for å bruke løsninger som naturen har laget selv. Naturen klarer å fikse mye helt naturlig, sier Silje.

Viktig med nettverk og mentorhjelp

Da Silje etablerte sin nye bedrift fikk hun raskt kontor plass i Gründerhuset Hi5 i Tønsberg, der hun også har fått mentorhjelp, nettverk og ikke minst trening i å pitche forretningsideen sin.

- Gode kolleger og en arbeidsplass å komme til har vært viktig for at jeg har nådd så langt så raskt. Når du er nyetablert og alene er du usikker på hva fremtida bringer. Da er det godt å ha folk rundt seg, og å møte noen som har gjort dette før. Ikke minst er det viktig å bli inspirert og utfordret av andre.

Ønsket å ta styringen selv

- Jeg har nok alltid hatt en gründer i meg, og kjente etter hvert at jeg ønsket å bestemme og å ta styringen selv. Få ting til å skje i et raskere tempo.

Silje er utdannet biolog og har arbeidet med planter i 15 år, først som rådgiver i Norsk Landbruksrådgiving og deretter som produktsjef i Norgro. I sin egen bedrift Biologisk har hun rett og slett koblet erfaringen fra de to tidligere jobbene:

- Biologisk tilbyr en abonnementsordning med nytte dyr, rådgiving, kursing og foredrag til gartnerier i Vestfold og Viken-området. Foreløpig kjører jeg ut og gjør alt selv, men tanken er å utvide, det er jo faktisk 300 veksthus i Norge.

Fikk legatmidler og ble medlem

- Ganske tidlig søkte jeg og fikk innvilget legatmidler fra Norges Vel. Dere var faktisk en av de første som ga meg støtte og derfor meldte jeg meg raskt inn som gründermedlem. Det betyr mye at dere også jobber for en bærekraftig matsektor.

I Gründerhuset er det noen få innenfor landbruk, men gjennom medlemskapet i Norges Vel håper jeg å få et nettverk med flere innen mat og landbruk. Blant annet synes jeg at gründerarrangementet deres i september om den grønne matgründeren, samarbeid og bærekraft var veldig interessant, avslutter Silje.

Nytt tilbud til gründere innen landbruk og matproduksjon.

Gründer- medlemskap

I Norges Vel jobber vi aktivt med å fremme bærekraftig matproduksjon og etablering av nye næringer innen dette. Vi blir stadig oftere kontaktet av gründere som ønsker vår hjelp og veiledning, og i 2022 etablerte vi derfor et gründermedlemskap i Norges Vel.

Dette er et personlig medlemskap for gründere innen landbruk, matproduksjon og matrelaterte næringer, og vi er nå i ferd med å bygge et spennende gründernettverk.

I dag har vi ti medlemmer, men ønsker flere velkommen. Med flere erfaringer å dele blir nettverket enda mer nyttig og interessant for alle.

Våre gründer- medlemmer

Fant gourmetløsning på internasjonalt miljøproblem.

Redd taeskogen: Spis en kråke- bolle

Kråkebollegründeren
Brian Tsuyoshi Takeda
vant Norges Vels
Gründerpris for 2022.
Foto: Urchinomics

Gjennom selskapet Urchinomics driver Brian Tsuyoshi Takeda kråkebollebusiness for å redde taeskogen fra å bli en livløs undervannsrørken. Tarebeitende kråkeboller høstes slik at taeskogen kan vokse tilbake. Med ny teknologi skaper han et eksklusivt sjømatprodukt av kråkebollene.

GRÜNDERPRISEN 2022 | VINNEREN

Takeda var finalist til Norges Vels Gründerpris 2022 sammen med gründerne av ONNA Greens og Malteriet, men trakk til slutt det lengste strået. Kåringen fant sted på arrangementet «Matgründeren, samarbeid og bærekraft» i regi av Norges Vel og S-Food den 29. september.

Rebecca Rye, Driftsleder i Urchinomics mottok prisen på vegne av Takeda, da han var på reise i USA.

Administrerende direktør i Norges Vel, Øyvind Ørbeck Sørheim som stod for overrekkelsen.

Europas største regnskog

Norge har Europas største regnskog under vann – tareskogen. I tillegg til å produsere oksygen, lagrer tareskogen karbon. Her finnes rike økosystemer som huser utallige sjødyr og fisken som fiskerinæringen er avhengig av. Man antar at rundt 40 prosent av tareskogen langs norskekysten har blitt beitet ned av kråkeboller.

– Løsningen er oppdrett, mener Takeda.

Ørkenlignende tareskoger

Takeda er født i Japan, oppvokst i Canada og flyttet til Norge og Sunnmøre i 2010. Han er utdannet siviløkonom, og har ingen klima- og miljøbakgrunn eller forskningsbakgrunn, for den saks skyld. Det var i møte med en delegasjon fra fiskerinæringen i Japan som var på besøk i Norge i 2012, at han først ble oppmerksom på de glupske kråkebollene.

– Jeg møtte fiskere som var rammet av tsunamien. De fortalte meg at det var ikke gjenoppbygging av hus og hjem og båter som var revet vekk som var problemet, men overproduksjon av kråkeboller i havet som førte til ørkenlignende tareskoger der alt liv var borte, forteller Takeda.

Norges første oppdrettsanlegg for kråkeboller

Etter dette møtet har Takeda jobbet jevnt og trutt med å komme de overbeitlende kråkebollene til livs og Urchinomics så dagens lys i 2017.

– I Norge er vi vant med å tenke på oppdrett som en næring, men i dette tilfellet handler det om miljørestaurering via salg av produkt, det vil si kråkebolleroign i verdensklasse. Vi fikk tillatelse til å kjøre vårt første forsøk i 2014, som gikk bra. Vi kjørte et nytt forsøk i 2015 som også gikk bra. Selskapet ble dannet i 2017 med støtte fra Innovasjon Norge, og siden den gang har det vært en «crazy ride», sier Takeda.

”dette handler om miljørestaurering via salg av produkt, det vil si kråkebolleroign i verdensklasse”

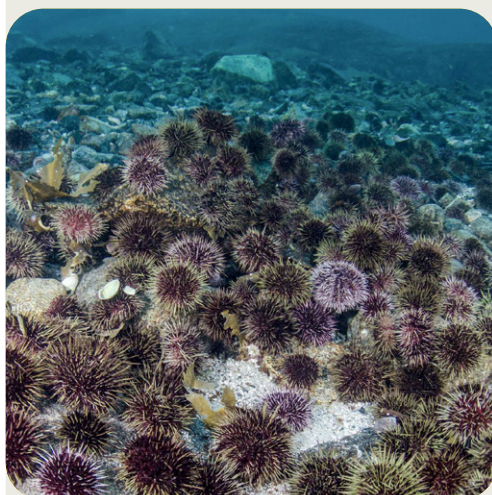
Kråkebollene fanges ved kysten utenfor Tromsø av kommersielle fiskere og frivillige dykkere og fraktes til Finnøy og Rogaland Havbrukspark der Urchinomics har bygget Norges første resirkulerende akvakulturanlegg for kråkeboller på land.

– Vi setter kråkebollene i oppdrettsanlegget der vi gjenbraker sjøvannet, og feiter de opp med et bærekraftig fôr som er utviklet i samarbeid med Nofima og Nosan Corporation, som er Japans ledende fôrprodusent, sier Takeda.

Fra «udyr» til eksklusivt sjømatprodukt

Etter 6-8 uker er kråkebollene omgjort til et eksklusivt sjømatprodukt da de er fulle av rogn som kan selges for over 4 000 NOK per kilo.

– I Norge leverer vi bl.a. til Domstein Sjømat og Michelin-restauranten Renaa. Sven Erik Renaa har vært vår utviklingspartner på kvalitet og gitt oss mulighet til å bekrefte at vi kan drive oppdrett av kråkebol-lerogn i verdensklasse, sier Takeda.

Overbeitede kråkeboller etterlater seg en ørkenlignende sjøbunn der det før var viktige tareskoger. Ved å høste kråkebollene og drive oppdrett med ny teknologi, blir kråkebollene til et eksklusivt sjømatprodukt samtidig som tareskogen restaureres. Foto: Urchinomics

Kråkebollene fanges og settes i et oppdrettsanlegg der sjøvannet gjenbrukes, og de fetes opp med bærekraftig fôr. Foto: Urchinomics

Etter 6-8 uker er kråkebollene omgjort til et eksklusivt sjømatprodukt da de er fulle av rogn som kan selges for over 4 000 NOK per kilo. Foto: Urchinomics

Lite taeskog på dagsordenen i Norge

Urchinomics har selskapets ledelse i Ulsteinvik, men bortsett fra anlegget på Finnøy drives majoriteten av aktivitetene globalt.

– Vi har driftende anlegg i Japan, USA, Canada, Australia og New Zealand, sier Takeda, og forteller om at det er stor interesse for Urchinomics og deres forretningsmodell internasjonalt.

– Vi er en av tre bedrifter som er godkjent av FN sin havsatsing og blant innovasjonsbedriftene som ble trukket frem av World Economic Forum i 2021 som en bidragsyter til det globale matsystemet fra marin næring, sier Takeda.

Til tross for medvind fra investorer, internasjonal presse som Forbes, The Guardian og BBC, nasjonal presse og ikke minst at restaurering av taeskog er løftet frem som et viktig klimatiltak fra FN, savner Takeda engasjement fra politikere og næringen her i Norge.

– Vi har bygget selskapet på en filosofi der vi ønsker å forbedre planeten. Hadde vi vært en ren oppdrettsaktør, så hadde det kanskje vært mer interesse, men restaurering av taeskog blir vanskelig, selv om det er blitt ropt varsko fra forskere og klimaaktivister i flere år.

– Det er viktig for oss å vise at en innovativ forretningsmodell ikke trenger å være en ekstrakterende næring der man tar, men at man også kan gi noe tilbake, avslutter Takeda.

Prisen består av et diplom, sølvmedalje, gravert eske laget i norsk tre, samt 25000,- kroner.

Kråkebollegründeren Brian Tsuyoshi Takeda vant Norges Vels Gründerpris for 2022. Foto: Urchinomics

Juryens begrunnelse

Brian er et strålende eksempel på hvordan man kan være klimaengasjert og samtidig oppnå kommersiell suksess.

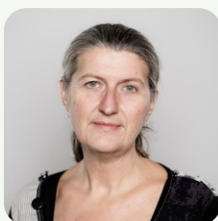
Gjennom Urchinomics har han satt tareskogen på agendaen, både nasjonalt og internasjonalt. Ved å fjerne kråkeboller som beiter ned tareskogen, drive oppdrett på disse med ny teknologi og gjøre kråkebollene om til et eksklusivt sjømatprodukt, kan tareskogen, med sitt dyrebare økosystem vokse tilbake.

Kråkebolleoppdrett kan være med på å skape nye arbeidsplasser innen akvakultur, og skape nye inntektsmuligheter for kystfiskere.

Restaurering av tareskogen vil også øke sannsynligheten for bedret fangst for den konvensjonelle fiskeindustrien.

Gründeren berømmes også for sitt samarbeid på mange fronter, bl.a. utvikling av teknologi, råvare, kvalitetssikring og fangst.

Årets jury

Jorun Pedersen
Administrerende
direktør, Ard
Innovation

Johanne Kjuus
Head of
Sustainability,
Orkla Foods
Norge

Ola Hedstein
Rethink Food
gründer

Kari Clausen
Utviklingssjef i
Norge i Norges
Vel

**Sofia Maria
Bang Elm**
Gründer bak
Avdem Gards-
grønt og vinner
av prisen i 2021

**Marius
Sandvik**
Seniorrådgiver
entreprenørskap,
Norges Vel

Norges Vels Gründerpris

Norges Vels Gründerpris skal premiere og oppmuntre til nyskaping og igangsetting. Medaljen tildeles personer som har gjort en innsats i eget lokalsamfunn, organisasjon eller bedrift - i tråd med Norges Vels visjon om livskraftige lokalsamfunn.

Gründerprisen ble etablert som Norges Vels Sølvmedalje i 1893 for engasjement innen landbruksspørsmål.

I dag er Sølvmedaljen en gründerpris som gir honnør til nyskaping og igangsetting.

Prisen består av Norges Vels Sølvmedalje, diplom og 25 000 kroner.

I 2022 var vi på jakt etter gründerne innen matproduksjon fra sjø og land og-/eller opplevelsesnæring som omfatter matproduksjon, og som har et stort engasjement for klima og bærekraft.

DETTE ER NORGES VEL

En ideell og uavhengig medlemsorganisasjon

Norges Vel er en ideell og uavhengig medlemsorganisasjon som jobber for å skape en fremtidsrettet og bærekraftig matsektor i Norge og internasjonalt.

Vårt engasjement skal bidra til å skape lokal næringsutvikling og verdiskaping.

Metodene er de samme som ved etableringen for mer enn 200 år siden: Samarbeid, kunnskapsdeling og entreprenørskap.

Vår visjon

Livskraftige lokalsamfunn

Våre verdier

Vi fremmer bærekraftig utvikling bygget på et sosialt, miljømessig og økonomisk fundament. Vi tror på deltakende demokrati, rettferdig fordeling og likestilling.

Kongelig beskytter

Norges Vel har hatt kongelig beskytterskap helt siden 1810. I dag er H.M. Dronning Sonja organisasjonens høye beskytter i perioden 01.01.20. – 31.12.24. Det søkes om beskytterskap hos Det Kongelige Hoff hvert femte år.

Samfunnsansvar

I samarbeid og dialog med våre medlemmer skal vi skape lokale bærekraftige arbeidsplasser og produkter innenfor mat, landbruk og marine næringer i nært samspill med offentlige og private samarbeidspartnere. Vårt arbeid er spesielt relatert til FNs globale bærekraftsmål 2, 8, 12 og 17.

Vi er opptatt av å styrke kvinners deltakelse og likestilling, og i alle våre prosjekter oppmuntrer vi til lik involvering av kjønnene både i forretningsdrift, organisering og eierskap.

Norges Vel har nulltoleranse mot korrupsjon og jobber bevisst for å bekjempe dette, både i egen organisasjon og i de landene vi arbeider. Norges Vel er sertifisert Miljø fyrstårn, og har gjennomført en rekke tiltak for å gjøre driften mer miljøvennlig.

UTVIKLINGSARBEIDET INTERNASJONALT

Norges Vel skal sammen med lokale partnere i Sør jobbe for økt matsikkerhet og næringsutvikling innen landbruk og akvakultur.

Vårt internasjonale arbeid skal særlig bidra inn mot tre av FNs bærekraftsmål:

Mål 2 om å utrydde sult og bidra til matsikkerhet, mål 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst, og mål 17 om samarbeid for å nå målene.

Solide resultater

De internasjonale prosjektene oppnådde solide resultater også i 2022, til tross for at inflasjon og dyrere innsatsfaktorer og energi gjorde det enda mer utfordrende å være småskala matprodusent i våre prosjektland. Samtidig ser vi at klimaendringene treffer for fullt, med blant annet både flom og tørke i Tanzania og sykklon i Mosambik.

Et svært positivt tiltak fra norske bistandsmyndigheter i 2022, var at Norad gikk inn og kompenserte for flere av disse økte kostnadene og også tildelte ekstra midler til matsikkerhet.

Ny strategi om matsikkerhet

Matsikkerhet står høyt på agendaen i norsk utviklingspolitikk og i november lanserte regjeringen sin nye strategi «Kraftsamling mot svolt – en politikk for auka sjølvforsyning» hos Norges Vel på Hellerud Gård.

Det var nærmere 100 deltakere på lanseringen, som også ble strømmet og sett i både Norge og internasjonalt.

Relevante prosjekter

Begge tilapia-prosjektene i Mosambik ble evaluert i 2022. Evalueringene peker blant annet på at prosjektene er svært relevante, med sitt fokus på matsikkerhet og næringsutvikling, men at de gjennomføres under krevende forhold, med blant annet skiftende politiske prioriteringer og uforutsigbare markeder.

Norges Vel vurderes å være en solid prosjektpartner og -leder.

Noen viktige resultater fra 2022

Syklonen Gombe gjorde store skader på bøndenes avlinger i Mosambik i 2022. Til tross for dette, solgte bøndene i prosjektet vårt 25 prosent mer

peanøtter enn året før og nøttene som nå er fri for aflatoksiner selges 10 prosent over vanlig markedsverdi.

Byggingen av fabrikken som skal produsere AflaSafe i Mosambik for å forebygge aflatoksiner i ulike matvarer opplevde dessverre en del kostnadsoverskridelser og forsinkelser, men vil bli offisielt åpnet i juni 2023.

Det digitale verktøyet Connect-Caju, hvor 200 000 cashewbønder i Mosambik er registrert, vil snart kunne tilby landbruksrådgivning. En avtale for digitalt innhold til bøndene ble signert i 2022 og video, tekst og lyd vil i løpet av 2023 kunne kompensere for dårlige offentlige tjenester lokalt.

Forskningssenteret CEPAQ drives i stadig større grad av lokalt ansatte med solide, tekniske kvalifikasjoner på tilapia, noe som betyr at man er mindre avhengig av internasjonale eksperter.

Også hos Papa Pesca lykkes man med å bygge økt kunnskap innen fiskeoppdrett og akvakultur og stadig flere tilapiaoppdrettere sender nå sine folk til Papa Pesca for opplæring.

På Madagaskar økte tilapiaoppdretterne produksjonen fra 1,6 tonn til 2,5 tonn. Dette betyr at samlet produksjon fra vår partner TDE dekker det årlige forbruket av fisk for 190 000 mennesker på Madagaskar.

Gjennom prosjektet COMRICE i Tanzania produserte 29 småskala risbønder klimarobuste kvalitetsfrø nok til å nå nesten 4600 andre småskala risprodusenter som ellers ikke ville hatt tilgang til dette.

UTVIKLINGSARBEIDET I NORGE

Norges Vel skal være en fremtidsrettet igangsetter og utvikler av lønnsom og ansvarlig næringsvirksomhet innenfor mat, landbruk og marine næringer.

Landbruk

Vi arbeider med å øke norsk matproduksjon og mangfold av mat gjennom å styrke og utvikle verdikjeder for mat og mer bærekraftig bruk av landbruksressurser, inkludert jord og restavfallsstrømmer.

Det var en milepel da regjeringen bevilget fire millioner kroner over statsbudsjettet til utvikling og drift av et nasjonalt senter for fjellandbruk

som Norges Vel helt siden 2018 har vært drivkraft i å få etablert.

På Hellerud gård har vi foruten flere nye aktiviteter sammen med Bruksgenbanken nå flere prosjekter rundt jordhelse, og vi danner et kompetansenettverk for jordfruktbarhet. Dette er tett knyttet til vårt arbeid for omlegging av gården til regenerativt landbruk. Vi øker også vårt engasjement for å utnytte restråstoffer i landbruket, og vi fortsetter med utvikling av nye verdikjeder fra landbruket.

Marin sektor

Vi skal bidra til bærekraftig marin næringsutvikling for å skape nye arbeidsplasser og øke norsk selvforsyning gjennom å utvikle verdikjeder for mat med ressurser fra havet.

Norwegian Seaweed Association har mottatt finansiering over tre år fra Innovasjon Norge Nordland for å arbeide med klynger som metode for å utvikle norsk tarenering. Norges Vel i samarbeid med representant fra Nordland leder arbeidet i klyngen.

En ny satsing i året som gikk er at vi ser på sirkulære mulighe-

ter i marin sektor. Sammen med Slow Food Norge kartlegger vi blant annet hvordan vi kan heve pir og sild fra dyrefôr til en delikatesse på matbordet.

Fornybar energi

Vi skal være en sentral aktør i å utvikle bonden som egen energiprodusent gjennom tilbud knyttet til kurs, rådgivning og kunnskapsutvikling. Det siste året har vi hatt mer enn 400 gårdbrukere på kurs innen solenergi og bioenergi, og mange ønsker rådgiving innenfor dette området. Det er etablert en erfaringsbase og vi utvider arbeidet med å utvikle og dele ny kunnskap innen fornybar energi, som blant annet batteriløsninger for å lagre solenergi

Mat og opplevelser

Vi skal være en nyskapende aktør i å bygge opp bærekraftige tilbud knyttet til mat, kultur og opplevelser.

Craft Go, et nordisk interreg-prosjekt med Danmark og Sverige ble avsluttet i 2022. Dette var et program for håndverksbedrifter innen forretningsutvikling, innovasjon og kulturhistorie. Konseptet videreføres nå i et nytt prosjekt for håndverksbedrifter i Bulgaria.

Håndlaget, det norske reiselivsnettverket for håndverksbedrifter og lokal mat og drikke har i 2022 utviklet nye retningslinjer som er under implementering.

Entreprenørskap og samarbeidsløsninger

Vi skal tilby oppdatert og praksisbasert kompetanse innen forretningsutvikling og samarbeidsløsninger innen våre virkeområder.

I 2022 fikk vi fornyet tillit til å drive etablerertjenestene på Øvre Romerike og i Follo. I tillegg fikk vi avtale om å drifte etablerertjenesten på Nedre Romerike.

Ved hjelp av regjeringens koronatilskudd har etablerertjenestene gjennomført mange ekstra tiltak for å hjelpe ordinært næringsliv på bena igjen etter pandemien.

Etablerertjenestene har også gjennomført spesielle tiltak rettet mot Ukrainske flyktninger som ønsker å etablere egen bedrift i Norge.

Vi har også utviklet og gjennomført et kurs innen arbeidskvalifisering i landbruket for innvandrere i samarbeid med Lillestrøm kommune.

EIENDOM

Forvaltning av eiendom for Norges Vel er både verdibasert og økonomisk betinget. Norges Vel skal ha en økonomisk bærekraftig eiendomsdrift tilrettelagt for organisasjonens satsningsområder. Eiendomsforvaltningen skal støtte opp under FNs bærekraftsmål.

Øverland gård

Øverland gård i Bærum ble formelt solgt i 2022. I prosessen med å finne en ny eier var vi opptatt av å ivareta viktige saker for Norges Vel, blant annet jordvern.

Vi har også hatt et sterkt ønske om å ivareta intensjonene i testamentet fra Peter Øverland om at arven fortsatt skal kunne brukes til å fremme norsk landbruk.

Hellerud gård

I året som gikk har vi arbeidet med regulering og strategiprosess for Hellerud gård. Dette skal sikre at eiendommen blir en viktig fremtidig bidragsyter til vår samlede økonomi og samtidig gjenspeile vårt formål som en aktiv og nytenkende mat- og landbruksorganisasjon.

Jordhelse og -fruktbarhet blir ett av hovedelementene det nå arbeides videre med på

gården. Norsk Bruksgenbank SA blir også en stadig viktigere del av arbeidet på Hellerud med demonstrasjonsfelt og oppformering av eldre norske kornsorter.

Varghiet skoger

Norges Vel eier også Varghiet Skoger som er en av Trøndelags største privateiendommer. Eiendommen består av 52 000 dekar skog, utmark og jaktterreng.

POSISJON OG SYNLIGHET

Norges Vel er en organisasjon som favner bredt både nasjonalt og internasjonalt, og vi har en stor kontaktflate innen våre saksområder.

Vi opplever en økende interesse for vårt arbeid, både som følge av økt oppmerksomhet rundt de sakene vi jobber med og som følge av at kommunikasjonsarbeidet har økt de siste årene.

Norges Vel har ikke en høy synlighet i befolkningen generelt, men opplever å ha en stadig sterkere posisjon på områder som bærekraft, matsikkerhet, jordhelse, klimatilpasning, næringsutvikling og gründerskap både nasjonalt og internasjonalt.

Medlemsarbeid

Norges Vels synlighet som medlemsorganisasjon er stadig økende, og i 2022 fikk organisasjonen nye medlemmer i alle kategorier. På bakgrunn av den kontakten organisasjonen har med mange gründere innen mat og landbruk, ble det opprettet en ny medlemskategori: Gründermedlem i Norges Vel.

Dette er et personlig medlemskap som skal bidra til både nettverksbygging og kompetanseutvikling hos gründere.

For første gang ble det også arrangert et eget arrangement rundt utdeling av Gründerprisen, der både bærekraft og gründerkap var naturlige tema. Målet er at dette skal bli et årlig arrangement i regi av Norges Vel.

Gründermedlemmer deltar gratis på arrangementet, som også er åpent for andre.

Årets representantskapsmøte og fagmøte ble arrangert på Hellerud gård, der fagmøtet også hadde god deltakelse utover selve representantskapet. Det ble servert lunsj med produkter fra spennende norske lokalmatprodusenter.

Politikk og myndighetskontakt

Norges Vel opplever en økende dialog med både det politiske miljø og myndigheter på ulike nivå. Organisasjonen har et økende fokus på å gi innspill og delta i prosesser som berører våre arbeidsområder.

Mot slutten av 2022 valgte regjeringen å lansere sin nye strategi for matsikkerhet i utviklingspolitikken hos Norges Vel på Hellerud gård.

På lanseringen trakk både utviklingsministeren og landbruks- og matministeren frem Norges Vels rolle i arbeidet med matsikkerhet – både i dag og i et historisk perspektiv.

Dette er en anerkjennelse av Norges Vels aktualitet og det arbeidet organisasjonen gjør både nasjonalt og internasjonalt.

Kommunikasjon og innholdsproduksjon

Kommunikasjonsarbeidet i og rundt Norges Vel har høy prioritet.

Organisasjonen har stort fokus på innholdsproduksjon til digitale kanaler, der vi priorite-

rer å formidle kunnskap og kompetanse innen mat og landbruk.

Utviklingen innen kommunikasjon går mot stadig mer egenprodusert innhold.

Norges Vel valgte i 2022 å ytterligere styrke kommunikasjonsstaben med en rådgiver. Det ble rekruttert en ny medarbeider med bakgrunn fra både kommunikasjon og internasjonalt utviklingsarbeid, noe som bidrar til å styrke organisasjonens kommunikasjon rundt vårt internasjonale engasjement. I løpet av 2022 har dette også gitt oss muligheten til å bidra enda mer kommunikasjonsfaglig til det internasjonale arbeidet, blant annet gjennom å bygge opp kommunikasjonskompetanse på vårt kontor i Tanzania.

MEDALJEN FOR LANG OG TRO TJENESTE

Norges Vel tildeler Medaljen for lang og tro tjeneste for å synliggjøre og verdsette menneskers innsats i arbeidslivet.

Medaljen er en unik, tradisjonsrik påskjønnelse som bedrifter kan benytte for å hedre ansatte med minst 25 års ansettelse hos samme arbeidsgiver.

2022, det første normalåret etter korona, så tidlig lovende ut i henhold til budsjett, men antall tildelinger i fjerde kvartal ble en god del lavere enn tidligere år.

Vi kan med stor sannsynlighet koble nedgangen til den økonomiske usikkerheten knyttet til krigen i Ukraina, økte strømpriser og flere rentehevinger.

I 2022 ble det tildelt 2563 medaljer mot 2542 medaljer i koronaåret 2021. Fra 2021 ble kriteriet om 30 års ansettelse endret til 25 år.

Antall tildelinger til medarbeidere med ansettelse fra 25-29 år endte på 426 (17 prosent av alle tildelinger) i 2022, det samme som året før.

LEGATER FOR NÆRINGSUTVIKLING

Norges Vel forvalter de tre næringsutviklings-legatene Landbrukslegatet, Utdanningslegatet og Kultur- og miljølegatet som støtter prosjekter og tiltak som bidrar til nyskapende næringsutvikling innenfor naturbaserte næringer. I 2022 var det høy avkastning på legatfondene og 920 000 kroner ble delt ut i 2022.

Det kom inn 88 søknader med søknadssum på 14,5 millioner kroner fordelt på de tre legatene. Mange har søkt to eller tre legater.

- Landbrukslegatet tildelte 420 000 kroner til åtte søknader (av 56)
- Kultur- og miljølegatet tildelte 284 000 kroner til seks søknader (av 45)
- Utdanningslegatet tildelte 216 000 kroner til fem søknader (av 34)

Kriterier for tildeling var at søknadene må være relatert til nyskapende næringsutvikling innenfor naturbaserte næringer og gjerne bidra med overføringsverdi gjennom samarbeid med andre, læringseffekt og kunnskapsdeling.

Søknadene måtte også ligge innenfor ett av eller begge områdene «Bærekraftig matproduksjon» og «Lokale mat- og kulturopplevelser».

Søknadene blir saksbehandlet i tre instanser internt; to uavhengige administrative gjennomganger av søknader samt behandling av innstillingen i ledelsen. Vedtak gjøres av legatstyret som er direksjonen i Norges Vel.

Direksjonen i Norges Vel 2022

Lars Fredrik Stuve
PRESES
Bonde og tidligere administrerende direktør i Norske Felleskjøp. Preses fra 2022. Direksjonsmedlem fra 2019.

Gunn Jorunn Sørum
VISEPRESES
Organisasjonssjef Gartnerhallen. Visepreses fra 2022. Møtende 1. vara fra 2018.

Ragnhild Bjelland-Hanley
DIREKSJONSMEDLEM
Seniorrådgiver fornybar energi. Ansattvalgt direksjonsmedlem fra 2019.

Trond Rafoss
DIREKSJONSMEDLEM
Forsker, gründer og daglig leder i bedrifter innenfor havbruk, fiske og akvakultur. Direksjonsmedlem fra 2019.

Randi Ledaal Gjertsen
DIREKSJONSMEDLEM
Daglig leder i Bondens Marked Norge. Direksjonsmedlem fra 2022.

Sveinung Halbjørhus
ORDFØRER I REPRESENTANTSKAPET
Bonde og eiendomsutvikler, tidligere advokatfullmektig og rådmann i Hemsedal kommune. Ordfører i representantskapet fra 2022.

Ragnhild Godal
DIREKSJONSMEDLEM
Seniorrådgiver Distrikts-senteret. Første vara i direksjonen fra 2022.

SLIK ER VI ORGANISERT

Norges Vel er organisert som en forening, og er en medlemsorganisasjon der representantskapet er øverste organ.

- Representantskapet består av en representant for hver medlemsorganisasjon, 18 representanter for de personlige medlemmene, direksjonen, samt fire ansattrepresentanter fra Norges Vel.

- Direksjonen er styret i Norges Vel og ledes av preses.
- Direksjonen og preses velges av representantskapet.
- Direksjonen ansetter administrerende direktør.

ÅRSBERETNING 2022

- ÅRSBERETNING
- ÅRSREGNSKAP, BALANSE & NOTER
- REVISJONSBERETNING

ÅRSBERETNING

Virksomhetens art og tilholdssted

Det Kongelige Selskap for Norges Vels (Norges Vel) formål, visjon og verdier fremmes gjennom aktivitetene som gjennomføres i Norge og i utvalgte samarbeidsland. Utvikling av livskraftige lokalsamfunn er organisasjonens visjon.

Målet er å skape lokale bærekraftige arbeidsplasser og produkter innenfor mat, landbruk og marine næringer.

Det Kongelige Selskap for Norges Vel har hovedkontor i Lillestrøm. I tillegg er det et regionskontor i Bergen og landkontorer i Tanzania og Mosambik. Våre utenlandskontorer er registrerte som internasjonale frivillige organisasjoner i tråd med landenes lovgivning.

Konsernet bestod ved inngangen av året av morselskapet Norges Vel, og tre datterselskap som inngår i dens konsernregnskap. Men i løpet av 2022 ble de tre datterselskapene fusjonert til ett selskap: Norges Vel Drift AS.

Konsernet forvalter og utvikler Norges Vels eiendommer Hellerud Gård i Lillestrøm og Varghiet Skoger, en skogs- og næringseiendom på Fosen.

Selskapet har også en konsulentdel, som med utgangspunkt i Norges Vels kompetansebase skal arbeide med konkurranseutsatte konsulentoppdrag i Norge og internasjonalt.

Utvikling i resultat og stilling, samt sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer

Konsernet	jan-des 22	jan-des 21	jan-des 20
Driftsinntekter	145 572 897	99 072 124	95 255 535
Driftsresultat	37 977 389	1 589 948	- 1 021 402
Årsresultat	36 094 198	8 978 439	714 998
	jan-des 22	jan-des 21	jan-des 20
Balansesum	180 592 730	133 805 018	127 117 740
Egenkapital	139 183 681	103 089 482	94 111 043
Egenkapitalprosent	77,0%	77%	74,0%

Driftsinntektene i konsernet endret seg fra 99,1 mill. kr i fjor til 145,6 mill. kr i år, en økning på 47 %. Årsresultatet ble 36,1 mill. kr. mot 9 mill. kr i fjor, en økning på 302 %. Hovedårsakene til resultatforbedringen og økningen i omsetningen er salget av Øverland Gård.

Morselskapet	jan-des 22	jan-des 21	jan-des 20
Driftsinntekter	130 049 736	79 866 457	77 914 059
Driftsresultat	43 926 958	- 70 503	158 437
Årsresultat	41 677 703	7 839 085	1 376 095
	jan-des 22	jan-des 21	jan-des 20
Balansesum	178 297 269	126 653 188	118 565 444
Egenkapital	139 016 854	97 338 149	89 500 064
Egenkapitalprosent	78 %	76,9 %	75,5 %

Driftsinntektene i morselskapet økte fra 79,9 mill. kr i fjor til 130 mill. kr i år, en økning på 63 %. Årsresultatet ble 41,7 mill. kr. mot 7,8 mill. kr i fjor, en økning på 432 %. Hovedårsakene til resultatforbedringen og økningen i omsetningen er salget av Øverland Gård.

Årsregnskapet gir en rettvise oversikt over utviklingen i foretaket, for resultatet i regnskapsåret og stillingen ved regnskapsårets slutt.

Investeringer, finansiering og likviditet (konsernet)

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter var 12,5 mill. kroner.

Netto Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ble - 22,4 mill. kroner.

Driftsresultatet i konsernet var 38,0 mill. kroner.

Hovedårsaken til differansen mellom kontantstrømmen fra operasjonelle aktiviteter og driftsresultatet er gevinst og tap knyttet til salg av driftsmidler.

Konsernets likviditetsbeholdning per 31.12. i regnskapsåret var 45,2 mill. kr.

Konsernets evne til egenfinansiering av investeringer er god.

Konsernets kortsiktige gjeld utgjorde pr. 31.12. i regnskapsåret 100 % av samlet gjeld i selskapet, sammenlignet med 100 % pr. 31.12. i fjor.

Selskapets finansielle stilling er god.

Totalkapitalen i konsernet var pr. 31.12. i regnskapsåret 180,6 mill. kr. sammenlignet med 133,8 mill. kr. pr. 31.12. året før.

Egenkapitalandelen i konsernet pr. 31.12. i regnskapsåret var 77 %, sammenlignet med 77 % pr. 31.12. i fjor.

Investeringer, finansiering og likviditet (morselskapet)

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter var 9,3 mill. kroner.

Netto Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ble - 2,5 mill. kroner.

Driftsresultatet i konsernet var 38,0 mill. kroner.

Hovedårsaken til differansen mellom kontantstrømmen fra operasjonelle aktiviteter og driftsresultatet er gevinst og tap knyttet til salg av driftsmidler.

Morselskapets likviditetsbeholdning per 31.12. i regnskapsåret var 39,7 mill. kr.

Morselskapets evne til egenfinansiering av investeringer er god.

Morselskapets kortsiktige gjeld utgjorde pr. 31.12. i regnskapsåret 100 % av samlet gjeld i morselskapet, sammenlignet med 100 % pr. 31.12. i fjor. Morselskapets finansielle stilling er god.

Totalkapitalen i morselskapet var pr. 31.12. i regnskapsåret 178,3 mill. kr, sammenlignet med 126,6 mill. kr. pr. 31.12. året før.

Egenkapitalandelen i morselskapet pr. 31.12. i regnskapsåret var 78 %, sammenlignet med 76,9 % pr. 31.12. i fjor.

Finansiell risiko

Finansforvaltningen skal innrettes slik at den ivaretar både vår kortsiktige og langsiktige finansforvaltning. Finansforvaltningen skal ta hensyn til både risiko og mulighetene for å oppnå en tilfredsstillende avkastning.

Det er utviklet en strategi som skal sikre en trygg og hensiktsmessig forvaltning av de økonomiske midlene som Norges Vel til enhver tid disponerer. En hensiktsmessig finansforvaltning er viktig for at Norges Vel skal kunne etterleve vår visjon og realisere vårt formål på en langsiktig og bærekraftig måte. Konsernet har 94,5 mill. kr. i finansmarkedet, som i 2022 hadde en avkastning på 0,3 mill. kr.

Ved utgangen av 2022 hadde vår portefølje en samlet markedsverdi på 94,8 mill. kr.

Risikoen for tap på fordringer er vurdert som lav. Konsernet har hittil ikke hatt vesentlige tap på fordringer og anser kredittrisikoen som lav.

Alle våre avtaler er inngått i norske kroner. Vi anser at markedsrisikoen for endrede kurser ikke vil ha store påvirkninger på våre økonomiske resultater.

Likviditeten i selskapet er god.

Forsknings- og utviklingsaktiviteter

Konsernet og morselskapet driver ikke med egne FoU-aktiviteter, og har ikke hatt slike aktiviteter i regnskapsåret.

Arbeidsmiljø og personale

Arbeidsmiljøet betraktes som godt, og det iverksettes løpende tiltak for å sikre et godt arbeidsmiljø.

Det er en arbeidsmiljøgruppe i organisasjonen med representanter fra både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden.

Gruppen skal bidra aktivt til et godt og forsvarlig arbeidsmiljø i Norges Vel, herunder behandle planer og tiltak som følger av:

- Arbeidsmiljøundersøkelsen som gjennomføres annethvert år
- Bedriftshelsetjenesten og vernetjenesten
- Miljøfyrtårnsarbeidet

Sykefraværet i selskapet var i 2022 var på 4,72 % mot 1,94 % i 2021.

Det er ikke rapportert alvorlige ulykker eller skader. Det høyere sykefraværet i 2022 skyldes Korona.

Likestilling og diskriminering

Det er en god kjønnsbalanse i organisasjonen. Kjønnsfordelingen for de ansatte er 53/47, hvor kvinner er den største gruppen.

Norges Vels ledergruppe består av fem personer, to kvinner og tre menn (inkludert administrerende direktør). Direksjonen har fem faste medlemmer, hvorav tre er kvinner.

Det er gjort en kartlegging av lønn fordelt på de to kjønnene. Denne har ikke avdekket noen systematiske forskjeller.

Dersom man ser ledergruppen eksklusivt administrerende, tjener de kvinnelige

lederne 0,2 % lavere enn de mannlige. Når det gjelder de øvrige ansatte, tjener menn 5 % mer enn kvinnene, men ser vi på kategorien seniorrådgiver, som er den stillingskategorien flest sorterer under, tjener kvinner 0,8 % lavere.

Ved utgangen av 2022 var det ingen ansatte som var i midlertidig stilling. Det var en ansatt som jobbet deltid 70 %, etter eget ønske.

Norges Vel har laget en plan for kompetanseheving framover. Kompetansehevende tiltak vil først og fremst ta utgangspunkt i Norges Vels behov og være knyttet til avdelinger og stillinger, men kjønn vil være et moment når man framover rapporterer på kompetansehevende tiltak for å sikre at dette ikke skaper grobunn for manglende likestilling i framtiden.

Kartleggingen som er gjort av likestilling så langt, indikerer ikke at det er behov for å iverksette spesielle tiltak for å fremme likestillingen i Norges Vel.

Norges Vels etiske retningslinjer slår fast at: «I Norges Vel er alle likeverdige uavhengig av

ÅRSBERETNING

stilling i organisasjonen, kjønn, seksuell legning, etnisk tilhørighet, alder, livssyn eller politisk tilhørighet.

Alle ansatte skal behandles med respekt». Norges Vel har flere kanaler for å fange opp risiko for eller faktisk diskriminering, blant annet regelmessige arbeidsmiljøundersøkelser og vernerunder, en bedriftshelsetjeneste som også tar opp arbeidsmiljø og en egen rutine for varsling av kritikkverdige forhold.

Redegjørelse for arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven)

Norges Vels aktsomhetsvurderinger redegjøres for i en rapport som legges frem på Norges Vel sine nettsider, som senest offentliggjøres 30. juni 2023.

Miljørapport

Landbruksdriften er basert på miljø- og gjødselsplan, og drives ellers i samsvar med Kvalitetssystemer i landbruket (KSL) og øvrige lovpålagte regler.

Vi har mange forsøksfelt til bruk i våre prosjekter og i samarbeid med aktører som NLR, Nibio og Bruksgenbanken SA. Siste tilskudd nå er et langsiktig forsøk av ulike dyrkingssystemer som forventes å øke jordhelse og karbonlagring, vi skal høste og dele erfaring og bruke innsikt i skalering av praksisene til resten av gården over de kommende årene.

I 2014 ble Norges Vel sertifisert som Miljøfyrtårn, og Norges Vel ble re-sertifisert i 2021 på bakgrunn av de miljøforbedrende tiltakene som er gjennomført i løpet av perioden.

Driften forurenses i liten grad det ytre miljøet.

Fortsatt drift

I samsvar med regnskapsloven §3-3a bekreftes det at forutsetningene om fortsatt drift er til stede. Konsernet er i en sunn økonomisk og finansiell stilling. Det bekreftes herved at forutsetningen om fortsatt drift er til stede.

Forsikring for styrets medlemmer

Det er ikke tegnet styreansvarforsikring for virksomheten.

Årsresultat og disponering av årsoverskudd i morselskapet

Styret foreslår følgende disponering av årsoverskuddet, som er på kr 41 677 705:

Overføring annen egenkapital	41 677 705
Totalt	41 677 705

SKJETTEN den 17. april 2023

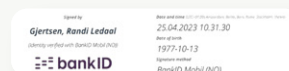
Lars Fredrik Stuve Preses

Gunn Jorunn Sørum Visepreses

Randi Ledaal Gjertsen Direksjonsmedlem

Trond Rafoss Direksjonsmedlem

Ragnhild Bjelland-Hanley Direksjonsmedlem

Øyvind Ørbeck Sørheim Daglig leder

**ÅRSREGNSKAP,
BALANSE &
NOTER**

RESULTATREGNSKAP

MORSELSKAP OG KONSERN | 2021/2022

MORSELSKAP			KONSERN	
2022	2021	Note	2022	2021
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER				
Driftsinntekter				
12 777 456	14 139 177	1	18 981 895	19 982 831
117 272 281	65 727 280	1	126 591 002	79 089 292
130 049 736	79 866 457	1	145 572 897	99 072 124
Driftskostnader				
56 182 051	53 727 930	2	58 818 469	58 637 155
24 435 224	21 278 690	3	27 645 758	24 878 468
374 214	283 829	4	2 065 278	2 876 465
5 131 288	4 646 511	5	19 066 001	11 090 088
86 122 777	79 936 960		107 595 507	97 482 175
43 926 959	-70 503		37 977 390	1 589 948
DRIFTSRESULTAT				
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER				
204 741	22 489	6	204 741	22 489
1 960 784	8 228 714	6	2 346 831	8 299 442
3 408	4 099	6	7 083	7 072
4 411 371	337 516	6	4 427 679	336 053
-2 249 254	7 909 588		-1 883 190	7 978 807
41 677 705	7 839 085		36 094 200	9 568 755
0	0	7	0	590 316
41 677 705	7 839 085	8	36 094 200	8 978 439
41 677 705	7 839 085		36 094 200	8 978 439
41 677 705	7 839 085		36 094 200	8 978 439

BALANSE

PR. 31. DESEMBER 2022

MORSELSKAP			KONSERN	
2022	2021	Note	2022	2021
EIENDELER				
ANLEGGSMIDLER				
Varige driftsmidler				
10 596 142	13 653 926		29 699 101	38 123 250
0	0		4 129 639	4 485 505
459 632	738 698		483 181	762 247
11 055 774	14 392 624	4	34 311 921	43 371 002
Finansielle anleggsmidler				
46 300 000	28 650 000	9	0	0
83 871	119 862	10	141 693	119 862
3 000	74 427		3 000	132 249
46 386 871	28 844 288		144 693	252 110
57 442 645	43 236 912		34 456 613	43 623 112
OMLØPSMIDLER				
Fordringer				
3 549 447	21 135 030		4 755 173	5 397 956
1 088 640	1 345 280	11	1 431 191	1 634 980
4 638 086	22 480 309		6 186 364	7 032 936
Investeringer				
0	26 855 031	10	0	26 855 031
0	1 162 307		0	1 162 307
76 479 250	0		94 760 784	0
76 479 250	28 017 338		94 760 784	28 017 338
Bankinnskudd, kontanter o.l				
39 737 288	32 918 628	12	45 188 969	55 131 632
39 737 288	32 918 628		45 188 969	55 131 632
120 854 625	83 416 275		146 136 117	90 181 906
178 297 269	126 653 188		180 592 730	133 805 018

BALANSE

PR. 31. DESEMBER 2022

MORSELSKAP			KONSERN	
2022	2021	Note	2022	2021
EGENKAPITAL OG GJELD				
Opptjent egenkapital				
139 016 854	97 339 149		139 183 681	103 089 482
139 016 854	97 339 149		139 183 681	103 089 482
Sum opptjent egenkapital				
139 016 854	97 339 149		139 183 681	103 089 482
Sum egenkapital				
		8	139 183 681	103 089 482
GJELD				
Kortsiktig gjeld				
917 562	3 712 181		2 348 556	4 156 361
0	0		0	590 316
2 702 035	2 632 397	7	3 292 015	2 800 909
35 660 818	22 969 460	11	35 768 478	23 167 950
39 280 415	29 314 038		41 409 050	30 715 536
39 280 415	29 314 038		41 409 050	30 715 536
Sum gjeld				
118 260 830	58 628 076		118 260 830	58 628 076
Sum egenkapital og gjeld				
178 297 269	126 653 188		180 592 730	133 805 018

17.04.2023

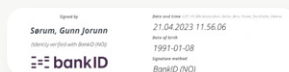
Direksjonen i

Det Kongelige Selskap for Norges Vel

Lars Fredrik Stuve
Preses

Gunn Jorunn Sørum
Visespreses

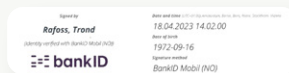
Ragnhild Bjelland-Hanley
Direksjonsmedlem

Randi Ledaal Gjertsen
Direksjonsmedlem

Trond Rafoss
Direksjonsmedlem

Øyvind Ørbeck Sørheim
Daglig leder

INDIREKTE KONTANTSTRØM

MORSELSKAP			KONSERN	
2022	2021	Note	2022	2021
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter				
41 677 705	7 839 085	Resultat før skattekostnad	36 094 200	9 568 755
0	0	Periodens betalte skatt	590 316	0
-46 942 216	-7 682 528	Tap/gevinst ved salg av anleggsmidler	-41 128 356	-7 717 528
374 214	283 829	Ordinære avskrivninger	2 065 278	2 876 465
385 327	-3 462 292	Endring i kundefordringer	642 783	-668 076
-2 794 619	932 296	Endring i leverandørgjeld	-1 807 805	-2 482 117
16 611 432	-1 044 551	Endring i andre tidsavgrensingsposter	17 209 124	-115 112
9 311 843	-3 134 161	Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	12 484 909	1 462 387
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
50 000 000	0	Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	50 000 000	0
95 148	587 267	Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	1 905 882	2 462 761
0	-54 894	Utbetalinger ved kjøp av aksjer og andeler	0	-54 894
76 337 473	74 427	Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	94 461 127	60 127
23 939 438	0	Innbetalinger ved salg av andre investeringer	23 939 438	0
-2 493 183	-606 800	Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-22 427 571	-2 467 994
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter				
6 818 660	-3 740 961	Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter	-9 942 662	-1 005 607
32 918 628	36 659 588	Beholdning av kont. og kontantekvivalenter ved periodens begynnelse	55 131 632	56 137 239
39 737 288	32 918 627	Beholdning av kont. og kontantekvivalenter ved periodens slutt	45 188 970	55 131 632

NOTER TIL KONSERNREGNSKAPET 2022

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk, herunder norske regnskapsstandarder.

Konsolideringsprinsipper

Konsernregnskapet omfatter morselskapet Det Kongelige Selskap for Norges Vel og datterselskapet Norges Vel Drift AS. Konsernregnskapet er utarbeidet som om konsernet var én økonomisk enhet. Transaksjoner og mellomværende mellom selskapene i konsernet er eliminert. Konsernregnskapet er utarbeidet etter ensartede prinsipper, ved at datterselskapet følger de samme regnskapsprinsipper som morselskapet.

Kjøpte datterselskap regnskapsføres i konsernregnskapet basert på morselskapets anskaffelseskost. Anskaffelseskost tilordnes identifiserbare eiendeler og gjeld i datterselskapet, som oppføres i konsernregnskapet til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet.

Eventuell merverdi eller mindreverdi ut over hva som kan henføres til identifiserbare eiendeler og gjeld balanseføres som goodwill. Merverdier i konsernregnskapet avskrives lineært over de oppkjøpte eiendelenes forventede levetid.

Datterselskap

Datterselskapet vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet. Investeringen er vurdert til anskaffelseskost for aksjene med mindre nedskrivning har vært nødvendig. Det er foretatt nedskrivning til virkelig verdi når verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående og det må anses nødvendig etter god regnskapsskikk. Nedskrivninger er reversert når grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede.

Utbytte og andre utdelinger er inntektsført samme år som det er avsatt i datterselskapet. Overstiger utbytte andel av tilbakeholdt resultat etter kjøpet, representerer den overskytende del tilbakebetaling av investert kapital, og utdelingene er fratrukket investeringsverdi i balansen.

Inntektsføring

Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet. Tjenester inntektsføres i takt med utførelsen. Andelen av salgsinntekter som knytter seg til fremtidige serviceytelser, balanseføres som uopptjent inntekt ved salget og inntektsføres deretter i takt med levering av ytelsene.

Salgsinntekter

Inntekter ved salg av varer og tjenester vurderes til virkelig verdi av vederlaget på transaksjonstidspunktet, redusert med merverdiavgift, rabatter, avslag og returnerte varer. Tjenester blir inntektsført i takt med utførelsen. Resultatføring av vederlaget skjer når produktet er overlevert kunde, og det ikke er uoppfylte forpliktelser som kan påvirke kundens aksept av produktet. Levering anses å være foretatt når produktet er levert på avtalt sted, og risiko for tap og ukurans er overført til kunden. Avsetninger for reklamasjoner, returer og eventuelle kvantumsrabatter skjer på bakgrunn av erfaringstall fra tidligere perioder.

Leieinntekter av fast eiendom

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres med den del av leieinntektene som gjelder leie innenfor regnskapsåret. Ved leiefritak eller rabattert leie en periode, blir leieinntekten for den resterende leieperioden fordelt lineært over hele leieperioden. Balanseført verdi av fremtidige leiebetalinger som oppstår ved leiefritak eller rabatt vurderes til virkelig verdi slik som beskrevet under verdsettelse av fordringer. Avtaler som inneholder leiejusteringer fastsatt etter prisindekser over leieperioden er ikke regnet som rabatt ved vurdering av inntektsføring av leieinntekter.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmiddel/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Fordringer

Kundefordringer føres opp i balansen etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning for tap foretas etter en individuell vurdering av de vesentligste kundefordringene. I tillegg beregnes en avsetning som skal dekke påregnelig tapsrisiko. Ved den individuelle vurderingen anses utsettelse og mangler ved betalinger, og eventuelle andre kjente opplysninger om at en kunde har økonomiske problemer, som indikatorer på at det må avsettes for tap.

Andre fordringer, både omløpsfordringer og anleggsfordringer, føres opp til det laveste av pålydende og virkelig verdi. Virkelig verdi er nåverdien av fremtidige innbetalinger. Det foretas likevel ikke neddiskontering når effekten av neddiskonteringen er uvesentlig for regnskapet. Avsetning til tap vurderes på samme måte som for kundefordringer.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen ved regnskapsårets slutt.

Varige driftsmidler

Tomter avskrives ikke. Andre varige driftsmidler balanseføres og avskrives lineært over driftsmidlenes forventede utnyttbare levetid. Når det senere er en indikasjon på at levetiden til et driftsmiddel avviker fra det som er lagt til grunn ved anskaffelsen, og avviket er betydelig, endres avskrivningsplanen, og gjenværende balanseført verdi fordeles over det nye estimatet på levetid.

Vedlikehold av driftsmidlene kostnadsføres, mens påkostninger og forbedringer tillegges kostpris på driftsmiddelet og avskrives i takt med driftsmiddelet. Det betyr blant annet at ved kjøp av brukt driftsmiddel trekkes skillet mellom vedlikehold og påkostning/forbedring i forhold til driftsmiddelets stand på anskaffelsestidspunktet.

Leide (leasede) driftsmidler balanseføres som driftsmiddel hvis leiekontrakten anses som finansiell.

Nedskrivning av anleggsmidler

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et anleggsmiddel er høyere enn virkelig verdi, foretas det test av verdifall. Testen foretas for det laveste nivå av anleggsmiddel som har selvstendige kontantstrømmer. Hvis balanseført verdi er høyere enn både salgsverdi og bruksverdi, foretas en nedskrivning til det høyeste av salgsverdi og gjenvinnbart beløp.

Tidligere nedskrivninger reverseres hvis forutsetningene for nedskrivningen ikke lenger er tilstede, med unntak for tidligere nedskrivning av goodwill.

Pensjoner

Norges Vel har pensjonsordninger i Statens pensjonskasse. Det er en ordning med premieoppfølging uten fond. Premieutbetalingen for ett år til med opptjening, der årets premie er årets kostnad. Det er da ingen regnskapsføring iht. NRS 6.

Skatt

Det Kongelige Selskap for Norges Vel er etablert som ideell organisasjon og er unntatt skatteplikt etter skattelovens § 2-32. Norges Vel Drift AS driver med skattepliktig virksomhet.

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 22 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt skattemessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reversere i samme periode er utlignet. Netto utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at denne kan bli nyttegjort.

Anleggsaksjer

Anleggsaksjer er verdsatt til laveste verdi av historisk kostpris og virkelig verdi.

Kortsiktige plasseringer

For kortsiktige investeringer i børsnoterte aksjer brukes markedsverdi prinsippet. Verdien i balansen tilsvarer markedsverdien av investeringene pr. 31.12. Mottatt utbytte, og realiserte og urealiserte gevinster/tap, resultatføres som finansposter.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter og bankinnskudd.

Utlevering av årsregnskap

Ønsker man å få utlevert årsregnskapet vennlig send en mail til norgesvel@norgesvel.no.

NOTE 1 - INNTEKTER

Salgsinntekter

Pr. virksomhetsområde	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Nasjonalt utviklingsarbeid	7 014 204	6 553 688	11 088 904	10 409 198
Internasjonalt utviklingsarbeid	62 167 386	59 022 075	62 167 386	59 022 075
Hedersbevisninger	12 318 094	12 662 686	12 318 094	12 662 686
Eiendom	46 942 216	0	58 390 677	15 350 135
Medlem og administrasjon	1 607 836	1 628 008	1 607 836	1 628 030
Sum	130 049 736	79 866 457	145 572 897	99 072 124

Geografisk fordeling

Norge	67 882 350	20 844 382	83 405 511	40 050 049
Afrika	62 167 386	59 022 075	62 167 386	59 022 075
Sum	130 049 736	79 866 457	145 572 897	99 072 124

Offentlige tilskudd

Pr. virksomhetsområde	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Norad/UD	60 306 419	56 456 045	60 306 419	56 456 045
Øvrig internasjonalt	472 401	2 964 296	472 401	2 964 296
MVA-kompensasjon	1 389 886	1 174 358	1 389 886	1 174 358
LMD-midler	1 900 000	1 900 000	1 900 000	1 900 000
Nasjonalt utviklingsarbeid	3 707 345	1 141 891	3 707 345	1 141 891
Landbruksstøtte	489 475	333 290	489 475	498 100
Sum	68 265 526	63 969 880	68 265 526	64 134 690

NOTE 2 - VAREKOSTNADER

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Internasjonale bistandskostnader	52 446 429	49 208 087	52 446 429	49 208 087
Varekost medaljen	2 972 030	3 199 137	2 972 030	3 199 137
Nasjonale prosjektkostnader	688 449	1 211 739	2 119 822	2 267 356
Innsatsfaktorer landbruk	0	0	1 205 045	1 056 003
Prosjektkostnader utbygging fjøset	0	0	0	2 795 205
Andre variable kostnader	75 143	108 967	75 143	111 367
Sum	56 182 051	53 727 930	58 818 469	58 637 155

NOTE 3 – LØNSKOSTNADER, ANTALL ANSATTE, GODTGJØRELSE, LÅN TIL ANSATTE M.M.

Lønnskostnader

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Lønninger	16 986 084	16 335 318	20 259 018	19 935 096
Arbeidsgiveravgift	3 307 061	3 046 925	3 307 061	3 046 925
Pensjonskostnader	2 308 498	807 781	2 308 498	807 781
Andre ytelser	1 833 581	1 088 666	1 771 181	1 088 666
Sum	24 435 224	21 278 690	27 645 758	24 878 468

Antall årsverk i løpet av regnskapsåret 2022 er 29,70.

Ytelser til ledende personer

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Lønn til administrerende direktør	1 181 475	1 141 611	0	1 141 611
Styrehonorar	0	0	260 653	289 809
Pensjonsutgifter	138 846	45 665	0	45 665
Annen godtgjørelse	11 857	0	0	0
Sum	1 332 178	1 187 276	260 653	1 477 085

Administrerende direktør har avtale om lønn i tre måneder etter fratreden fra sin stilling.

Revisor

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Lovpålagt revisjon	125 950	120 000	228 850	238 876
Andre attestasjonstjenester	0	117 559	0	117 559
Andre tjenester utenfor revisjonen	11 800	0	44 550	32 227
Sum	137 750	237 559	273 400	388 662

NOTE 4 - VARIGE DRIFTSMIDLER

Det Kongelige Selskap for Norges Vel

Driftsmidler	Tomter/bygninger og annen eiendom	Maskiner og driftsløsøre	Sum varige driftsmidler
Anskaffelseskost pr 01.01.	16 979 203	4 384 231	21 363 434
Tilgang kjøpte driftsmidler	0	95 148	95 148
Avgang solgte driftsmidler	-3 057 784	0	-3 057 784
Anskaffelseskost pr 31.12.	13 921 419	4 479 379	18 400 798
Akkumulerte avskrivninger pr 31.12.	-3 325 277	-4 019 747	-7 345 024
Akkumulerte nedskrivninger pr 31.12.	0	0	0
Reverserte nedskrivninger pr 31.12.	0	0	0
Balanseført verdi pr 31.12.	10 596 142	459 632	11 055 774
Årets avskrivninger	0	374 214	374 214
Årets nedskrivninger	0	0	0

Konsern

Driftsmidler	Tomter/bygninger og annen eiendom	Maskiner og driftsløsøre	Sum varige driftsmidler
Anskaffelseskost pr 01.01.	53 916 956	9 441 723	63 358 679
Tilgang kjøpte driftsmidler	1 135 940	769 942	1 905 882
Avgang solgte driftsmidler	-17 049 310	0	-17 049 310
Anskaffelseskost pr 31.12.	38 003 586	10 211 665	48 215 251
Akkumulerte avskrivninger pr 31.12.	-8 304 485	-5 598 845	-13 903 330
Akkumulerte nedskrivninger pr 31.12.	0	0	0
Reverserte nedskrivninger pr 31.12.	0	0	0
Balanseført verdi pr 31.12.	29 699 101	4 612 820	34 311 921
Årets avskrivninger	1 167 152	898 127	2 065 279
Årets nedskrivninger	0	0	0

Både morselskapet og konsernet benytter lineære avskrivninger for alle varige driftsmidler.

Den økonomiske levetiden for driftsmidlene er beregnet til:

- * Bygninger og annen fast eiendom 10 - 15 år
- * Maskiner og inventar 3 - 15 år
- * Tomter 0 år

NOTE 5 - ANNEN DRIFTSKOSTNAD

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
IKT Kostnader	1 197 069	1 413 144	1 197 069	1 413 144
Konsulenttjenester	2 250 442	2 061 810	2 931 501	2 665 921
Reisekostnader	862 337	879 093	989 763	934 858
Vedlikeholdskostnader	0	53 368	1 315 518	1 629 482
Driftskostnader eiendom	0	0	10 183 093	1 959 131
Øvrige driftskostnader	821 440	239 096	2 449 057	2 487 552
Sum	5 131 288	4 646 511	19 066 001	11 090 088

NOTE 6 - FINANSINTEKTER OG -KOSTNADER

Finansinntekter

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Renteinntekt	204 741	22 489	204 741	22 533
Gevinst aksjer	707 312	7 655 131	988 846	7 655 133
Aksjeutbytte	1 117 895	432 368	1 117 895	432 368
Annen finansinntekt	15 392	17 221	118 632	88 872
Valutagevinst	120 185	123 994	121 458	123 025
Sum finansinntekter	2 165 525	8 251 203	2 551 572	8 321 931

Finanskostnader

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	2022	2021	2022	2021
Rentekostnader	3 408	4 099	7 083	4 099
Verditap aksjer	4 077 901	0	4 077 901	0
Annen finanskostnad	170 595	2 973	186 903	4 479
Valutatap	162 875	334 543	162 875	334 546
Sum finanskostnader	4 414 779	341 615	4 434 762	343 124

Sum finansposter	-2 249 254	7 909 588	-1 883 190	7 978 807
-------------------------	-------------------	------------------	-------------------	------------------

NOTE 7 - SKATT

Årets skattekostnad	2022	2021
Resultatført skatt på ordinært resultat:		
Betalbar skatt	0	590 313
Endring i utsatt skattefordel	0	0
Skattekostnad ordinært resultat	0	590 313
Skattepliktig inntekt:		
Resultat før skatt	-5 583 505	1 729 669
Permanente forskjeller	13 865 517	14 649
Endring i midlertidige forskjeller	-3 378 976	-28 898 378
Anvendelse av fremførbart underskudd	-4 903 037	0
Skattepliktig inntekt	0	-27 154 060
Betalbar skatt i balansen:		
Betalbar skatt på årets resultat	0	0
Skyldig ilignet skatt fra tidligere år	0	590 317
Sum betalbar skatt i balansen	0	590 317

Skatteeffekten av midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som har gitt opphav til utsatt skatt og utsatte skattefordeler, spesifisert på typer av midlertidige forskjeller.

	2022	2021	Endring
Varige driftsmidler	-2 990 047	-6 345 929	-3 355 882
Fordringer	-80 000	-80 000	0
Gevinst - og tapskonto	-92 376	-115 469	-23 093
Sum	-3 162 423	-6 541 398	-3 378 975
Akkumulert fremførbart underskudd	-30 312 395	-35 215 432	-4 903 037
Inngår ikke i beregningen av utsatt skatt	33 474 818	41 756 830	8 282 012
Utsatt skattefordel (22%)	0	0	0

I henhold til god regnskapsskikk balanseføres ikke utsatt skattefordel.

NOTE 8 - EGENKAPITAL

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel		Konsern	
	Annen egenkapital	Sum egenkapital	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital pr 31.12.2021	97 339 149	97 339 149	103 089 482	103 089 482
Årets resultat	41 677 705	41 677 705	36 094 200	36 094 200
Egenkapital pr 31.12.2022	139 016 854	139 016 854	139 183 682	139 183 682

NOTE 9 - DATTERSELSKAP, TILKNYTTET SELSKAP M.V.

Det Kongelige Selskap for Norges Vel

Firma	Anskaffelses-tidspunkt	Forretnings-kontor	Eierandel	Stemmeandel
Norges Vel Drift AS	30.06.2014	Lillestrøm	100 %	100 %

Investeringen i datterselskapet Norges Vel Drift AS vurderes etter kostmetoden i konsernregnskapet.

I 2022 ble det gjennomført en fusjon mellom Norges Vel Drift AS (overtakende selskap) og Norges Vel Eiendom AS og Norges Vel Consult AS (overdragende selskaper). Fusjonen skjedde til regnskapsmessig og skattemessig kontinuitet. Samtlige var 100 % eid av Det Kongelige Selskap For Norges Vel, og det påvirker følgelig ikke konsernregnskapet.

Investering etter kostmetoden

Selskapets navn	Aksje-kapital	Antall aksjer	Samlet pålydende	Balanseført verdi	Års-resultat	Egen-kapital
Norges Vel Drift AS	60 000 030	4 000 002	60 000 030	46 300 000	-5 583 505	46 466 826

NOTE 10 - AKSJER OG ANDELER I ANDRE SELSKAPER

Aksjer	Det Kongelige Selskap for Norges Vel			Konsern		
	anskaffelses-kost	Virkelig verdi	Resultatført verdiendring	anskaffelses-kost	Virkelig verdi	Resultatført verdiendring
Investeringsportefølje	66 166 459	66 292 872	126 413	84 332 993	84 574 406	241 413
Renteportefølje	10 128 134	10 186 578	58 444	10 128 134	10 186 578	58 444
Sum	76 294 593	76 479 450	184 857	94 461 127	94 760 984	299 857

Virkelig verdi tilsvarer markedsverdien av investeringene per 31.12.

NOTE 11 - MELLOMVÆRENDE MED SELSKAP I SAMME KONSERN OG TILKNYTTETE SELSKAP

Det Kongelige Selskap for Norges Vel	Motpart: Norges Vel Drift AS
--------------------------------------	---------------------------------

Fordringer

Kundefordringer	0
Andre fordringer	0
Sum	0

Gjeld

Lån til foretak i samme konsern	251 636
Leverandørgjeld	0
Annen kortsiktig gjeld	74 634
Sum	326 270

NOTE 12 - BANKINNSKUDD

	Det Kongelige Selskap for Norges Vel	Konsern
Bundne skatte- trekkmidler utgjør:	1 004 172	1 004 172

NOTE 13 - PENSJONER

Norges Vel har en pensjonsordning en avtale via Sparebank1 om 7 % innskuddspensjon uten egenandeler.

I tillegg betaler Norges Vel 2,6 % av lønnskostnadene mellom 1 -7,1 G til privat fellesordning for AFP (prosentats gjeldende i 2022).

I tillegg til dette er det 7 personer som er med i lukket ordning med SPK. Ordningen er premieoppfølging uten fond. Premiebetalingen for ett år til med opptjening. Årets premie er årets kostnad. Vi har da ingen forpliktelser derfor ingen regnskapsføring ihht NRS6.

REVISORS BERETNING

BDO AS
Tærudgata 16, 2004 Lillestrøm
Postboks 134
N-2001 Lillestrøm

Uavhengig revisors beretning

Til årsmøtet i Det Kongelige Selskap For Norges Vel

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet til Det Kongelige Selskap For Norges Vel.

<p>Årsregnskapet består av:</p> <ul style="list-style-type: none"> Foreningsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2022, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og Konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2022, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper. 	<p>Etter vår mening:</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav, og Gir foreningsregnskapet et rettvise bilde av foreningens finansielle stilling per 31. desember 2022 og av dens resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge Gir konsernregnskapet et rettvise bilde av konsernets finansielle stilling per 31. desember 2022 og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
---	--

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet. Vi er uavhengige av foreningen og konsernet i samsvar med kravene i relevante lover og forskrifter i Norge og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsberetningen.

Vår konklusjon om årsregnskapet ovenfor dekker ikke annen informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet og den kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapet, eller

hvorvidt informasjon i annen informasjon ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom annen informasjon fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Konklusjon om årsberetningen

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at årsberetningen

- er konsistent med årsregnskapet og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende lovkrav.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til foreningens og konsernets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:
<https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger>

BDO AS

Leif Åge Aabø
statsautorisert revisor
(elektronisk signert)

PENNEO

Signaturene i dette dokumentet er juridisk bindende. Dokument signert med "Penneo™ - sikker digital signatur".
De signerende parter sin identitet er registrert, og er listet nedenfor.

"Med min signatur bekrefter jeg alle datoer og innholdet i dette dokument."

Leif Åge Aabø

Partner

På vegne av: BDO AS

Serienummer: 9578-5993-4-2459280

IP: 188.95.xxx.xxx

2023-04-28 21:23:02 UTC

Penneo Dokumentnøkkel: V54T-54CFG-OJFGJ-FOGPG-BTAAB-M7ZUK

Dokumentet er signert digitalt, med **Penneo.com**. Alle digitale signatur-data i dokumentet er sikret og validert av den datamaskin-utregnede hash-verdien av det opprinnelige dokument. Dokumentet er låst og tids-stemplet med et sertifikat fra en betrodd tredjepart. All kryptografisk bevis er integrert i denne PDF, for fremtidig validering (hvis nødvendig).

Hvordan bekrefter at dette dokumentet er originalen?

Dokumentet er beskyttet av ett Adobe CDS sertifikat. Når du åpner dokumentet i

Adobe Reader, skal du kunne se at dokumentet er sertifisert av **Penneo e-signature service <penneo@penneo.com>**. Dette garanterer at innholdet i dokumentet ikke har blitt endret.

Det er lett å kontrollere de kryptografiske beviser som er lokalisert inne i dokumentet, med Penneo validator - <https://penneo.com/validator>

KREDITERINGER

TEKST

Norges Vel

FOTO

Norges Vel, der andre ikke er
kreditert

REDAKSJON

Leif-Arne Kristiansen
Anne Tollerud

GRAFISK DESIGN

Thomashawk AS
www.thomashawk.no

VERSJON

Versjon 2.0 / 26.05.2023

KONTAKT OSS

www.norgesvel.no

